

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

OPGERICHT DOOR KOLONEL G.E.V.L. VAN ZUYLEN,
21 MAART 1900.

„HET KOLONIAAL BELANG IS EEN
ALGEMEEN NEDERLANDSCH BELANG.”

Abonnementsprijs per jaar:		Prijs der Advertentiën:	
Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling	f 1.50	Per regel	f 0.15
Voor Oost-Indië en het Buitenland	„ 4.—	Bij plaatsing van 500 regels	„ 0.12½
Afzonderlijke nummers	„ 0.05	„ „ „ 1000 „	„ 0.10

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan de Presidente: 7a HEERENGRACHT, DEN HAAG.
 Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 51 Verhulststraat.
 Voor Advertentiën tot de Drukkerij „LUCTOR ET EMERGO”, AMALIA VAN SOLMSSTRAAT, Telefoon 4424, beiden DEN HAAG

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen. — Ons Streven. — Een stukje Atjeh-geschiedenis. — Twee belangwekkende voordrachten, Ned. Indië betreffende. — Uit de O.-I. Mail. — West-Indië. — Wat de Inlander zegt. — Wat de Chinees vertelt. — Ingezonden. — Oost- en West-Indisch Litteratuur overzicht. — Leeszaal. — Officiële Berichten. — Passagierslijst.

MEDEDEELINGEN.

Van de Afdeling Breda en Omstreken:

Woensdagavond 24 Maart 1909 te 8 ure, zal de heer Albert Vogel in de Vereeniging „Concordia” te Breda eene voordracht houden over:

Zijne interessante reis door China en Japan.

Aan de leden zijn bereids toegangskaarten gezonden. Meerdere kaarten zijn tegen 50 cents per persoon te bekomen tot op Dinsdag 23 Maart.

Dien dag kunnen ook plaatsen besproken worden. Op den dag der lezing f1 entree per persoon.

De Secretaris: J. C. VAN REIJN,
Steenweg 152, Prinsenhage.

Van het Dag. Bestuur der Vereeniging:

I. Volgens bericht in de Indische dagbladen is de geldelijke hulp voor de overlevenden van de ramp te Tjiboebohan, district Pandjaloe, Cheribon, voorloopig niet meer noodig.

In verband hiermede is het inschrijvingsbiljet, voorkomende aan de achterzijde van het Koloniaal Weekblad, gewijzigd en bestaat er nu nog gelegenheid om geldelijk bij te dragen:

- tot het Indisch Vreugdeblijk aan H. M. de Koningin;
- voor het Ondersteuningsfonds van „Oost en West”, opdat dadelijk hulp kan verleend worden, zoodra wij — zoo mogelijk liefst telegrafisch — bericht van de een of andere ramp ontvangen, dan wel om andere redenen onze bijstand ineroepen wordt of noodig blijkt.

Hiervoor werd in deze week ontvangen van mevr. C. v. d. M., Amersfoort, f1 's jaars.

III. Ten kantore Heulstraat 17 zijn verkrijgbaar:

a. het Jaarboekje der Vereeniging „Oost en West”, bevattende Statuten, Reglementen, Jaarverslagen en Naamlijst der leden.

Prijs f 0.25 per exemplaar.

b. Een boekje over „Onze Oost”, voor hen die er niet geweest zijn, door J. H. en H. B.

Prijs: 1 ex. à f 0.10.

„ 50 „ „ - 2.80.

„ 50 „ „ - 2.80

voor Departementen en Leden der Maatschappij tot Nut van het Algemeen, plus f 0.25 voor frankkosten.

c. „Onze Oost II.” Iets over den inlander en zijn zieleven, door T. J. Bezemer.

Prijs 1 ex. à f 0.05.

„ 50 „ „ - 2.—

„ 50 „ „ - 1.55

voor Departementen en Leden der Maatschappij tot Nut van het Algemeen, plus f 0.25 voor frankkosten.

E. v. ASSEN, Secr.

Vereeniging Moederland en Koloniën:

Openbare Algemeene Vergadering

op Woensdag 17 Maart 1909, des avonds te 8 uur, in het Zuid-Hollandsch Koffiehuis, Groenmarkt te 's Gravenhage.

Agenda:

- Jaarverslag.
- Rapport van de commissie belast met het nazien van de rekening en verantwoording over 1908.
- Voordracht van den heer Mr. J. H. CARPENTIER ALTING, Hoogleeraar te Leiden, over:

De uitvoering van het nieuwe artikel 75 van het Regeeringsreglement voor Nederlandsch-Indië ten aanzien van het Privaatrecht der Inlandsche Bevolking in Ned.-Indië.

Het oude, nog vigeerende artikel 75 luidt aldus: Voor zooveel de Europeanen betreft, berust de rechtspraak in burgerlijke en handelszaken, alsmede in strafzaken, op algemeene verordeningen, zooveel mogelijk overeenkomende met de in Nederland bestaande wetten.

De Gouverneur-Generaal is bevoegd om, in overeenstemming met den Raad van Nederlandsch-Indië, de daarvoor vatbare bepalingen dier verordeningen, desnoods gewijzigd, toepasselijk te verklaren op de Inlandsche bevolking of een gedeelte daarvan.

Behoudens de gevallen, waarin zoodanige verklaring heeft plaats gehad, of waarin zich Inlanders vrijwillig hebben onderworpen aan het voor de Europeanen vastgestelde burgerlijke en handelsrecht, worden door den Inlandschen rechter toegepast de godsdienstige wetten, instellingen en gebruiken der Inlanders, voor zoover die niet in strijd zijn met de algemeene erkende beginselen van billijkheid en rechtvaardigheid.

Naar die wetten, instellingen en gebruiken wordt, onder gelijk voorbehoud, ook door den Europeeschen rechter gevonnisd in zake der aan zijne rechtspraak onderworpen Inlandsche hoofden en bij de kennisneming in hooger beroep van door den Inlandschen rechter, in burgerlijke en handelszaken, gedane uitspraken.

Op die wetten, instellingen en gebruiken wordt door den Europeeschen rechter, bij zijne rechtspraak naar de voor Europeanen vastgestelde wetgeving, zooveel mogelijk acht gegeven, wanneer Inlanders, buiten het geval, waarin de bij het 2de lid bedoelde verklaring heeft plaats gehad, of het geval van vrijwillige onderwerping aan gezegde wetgeving in de bij wettelijke bepalingen aangewezen gevallen, als verweerders in burgerlijke of handelszaken voor hem te recht staan.

Bij de rechtspraak over Inlanders, in het 3de en 4de lid van dit artikel bedoeld, neemt de rechter de algemeene beginselen van het burgerlijk en handelsrecht voor Europeanen tot richtsnoer, wanneer het de beslissing geldt van zaken, die bij de hiervoren bedoelde godsdienstige wetten, instellingen en gebruiken niet geregeld zijn.

Het nieuwe artikel 75 (wijziging bij wet van 31 December 1906, Indisch Staatsblad No. 204 van 1907, welke echter nog niet in werking is getreden) luidt aldus:

Het burgerlijk recht, het handelsrecht en 't strafrecht, alsmede de burgerlijke rechtsoverdracht en de strafverordening worden geregeld bij de algemeene verordeningen.

In die algemeene verordeningen worden

a. wat de Europeanen betreft, de in Nederland

geldende wetten gevolgd, slechts met die wijzigingen, welke wegens de bijzondere toestanden in Nederlandsch-Indië noodig zijn.

b. wat de Inlanders, de vreemde oosterlingen en de onderdeelen, waaruit deze beide hoofdgroepen der bevolking bestaan, betreft, de voor Europeanen geldende bepalingen toepasselijk verklaard, voor zooverre de bij hen gebleken maatschappelijke behoeften dit eischen, terwijl overigens de onder hen geldende met hunne godsdiensten en gewoonten samenhangende rechtsregelen worden gevolgd.

De bevoegdheid van Inlanders en vreemde oosterlingen om zich in het algemeen of voor eene bepaalde rechtshandeling vrijwillig te onderwerpen aan niet op hen toepasselijke voorschriften van het burgerlijk recht en het handelsrecht der Europeanen en de gevolgen dier onderwerping worden bij algemeene verordening geregeld.

De op dit artikel berustende algemeene verordeningen zijn in die gedeelten van Nederlandsch-Indië, waar de Inlandsche bevolking gelaten is in het genot van hare eigene rechtspleging, slechts in zooverre toepasselijk als hiermede bestaandbaar is.

Gelegenheid tot het doen van vragen aan den inleider en tot debat.

Namens het bestuur,

de secretaris der vereeniging:

J. L. SWART,

Stephensonstraat 23.

Voor introductie wende men zich, ook in de zaal zelve, tot den secretaris.

Ten kantore Heulstraat 17 is verkrijgbaar eene uitnodiging tot bijwoning der buitengewone vergadering van de Vereeniging van Ambtenaren bij het Binnenlandsch Bestuur in Nederlandsch-Indië, op Maandag 8 Maart 1909, in het Zuid-Hollandsch Koffiehuis, des avonds te 8 ure.

VOORDRACHT van den Heer A. J. H. EYKEN, Controleur op Java en Madoera over

De Jong Javaansche Beweging.

Spreker geeft de volgende conclusies aan:

1. De beweging thans op Java gaande, is naar vorm en uiting eene sociale, in den grond echter eene politieke.

2. Zij vindt haar oorsprong niet alleen in de zucht naar meerdere ontwikkeling, maar ook in de ontstemming en misnoegdheid, die er thans onder de Javaansche hoofden en aanzienlijken heerschen.

3. Die ontstemming en misnoegdheid hebben tot grondslag ontevredenheid over hunne maatschappelijke positie, voornamelijk als gevolg van achteruitzetting, van vermindering van hun publiek aanzien en van de onwelwillende houding, in het algemeen door Europeanen tegenover hen aangenomen.

4. Het standpunt, dat de Regeering thans tegenover de beweging moet innemen, moet zij dat van tegemoetkoming aan de meest dringende en billijke wenschen van volk en hoofden.

5. De Hoofden van Gewestelijk Bestuur zullen een gestreng toezicht moeten uitoefenen op de verhouding en de samenwerking der hun ondergeschikte Europeesche en Inlandsche ambtenaren, ten einde aanzien en prestige der laatste te verhoogen en hen langzamerhand de leiding als bedoeld in art. 67 R. K. te kunnen toevertrouwen.

6. De Regeering moet eene vrijzinnige politiek tegenover Indië voeren, die als resultaat, zelfstandigheid en zelfbestuur moet beoogen.

Namens het bestuur.

De Secr.: WATTENDORFF.

Laan van Meerdervoort 213.

Van de Afd. Zutphen en Omstreken:

Op DINSDAG 9 MAART a.s., des avonds te 8 ure, zal voor de leden onzer vereeniging door den heer ALBERT VOGEL eene voordracht worden gehouden over het onderwerp:

Mijne indrukken opgedaan in China en Japan.

De Secr.: A. WALLAND.

ONS STREVEN.

Uit Amsterdam wordt ons geschreven, dat in een weinig bezochte vergadering der daar gevestigde afdeling van de Vereeniging „Oost en West” de heer M. A. van Heekeren, gepensionneerd officier van het Indisch leger, mede-redacteur van het Algem. Handelsblad, in verband met de geringe belangstelling, welke te Amsterdam voor die vereeniging wordt betoond, de vraag inleidde: Is Oost en West op den goeden weg?

Door den inleider werd, aan de hand eener uiteenzetting van het hoofddoel der vereeniging, betoogd dat bij de actie van „Oost en West” eene gansch verkeerde opvatting van het in dat hoofddoel neergelegd programma heeft voorgezet. Terwijl dat doel „Oost en West” stempelt tot eene propagandavereniging, wees de actie op een koloniaal-politiek streven en dat nog wel in een richting, waarin de inleider het door hem ten eerste gegispte humanitaire meende te onderkennen, hetwelk in de 19de eeuw op koloniaal gebied steeds belemmerend heeft gewerkt, en in stede van de ware belangstelling voor de koloniën te wekken, ontmoediging kweekt en afkeer van den kolonialen arbeid. Daaraan meende inleider in hoofzaak de geringe belangstelling voor onze Vereeniging, met name in de hoofdstad des lands, Amsterdam, te moeten toeschrijven.

Het bestuur van „Oost en West” heeft zich altijd voorgesteld, zich niet op politiek terrein te bewegen, en nu ziet het zich onverwacht door zijnen geëerde medewerker aan 't Kol. Weekblad er van beschuldigd, dat zijne aktie wijst op een koloniaal-politiek streven, en wel zoodanig, dat het bij de Nederlanders eer een afkeer zou verwekken van den kolonialen arbeid, dan toenadering bevorderen. Wij hebben ons ernstig afgevraagd: zijn wij werkelijk zoover afgedwaald van het doel, *den band tusschen Nederland en zijne Bezittingen en Koloniën in Oost- en West-Indië voortdurend te versterken, en het bevorderen, zoowel van beider gemeenschappelijke belangen, als die van O- en W-Indië in het bijzonder?* Zijn wij ons gaan begeven op het glibberige pad van het politicisme? Neemt men politiek in de meest wijsdige beteekenis, ja, dan is er geen handeling in ons leven, die niet daaronder te rangschikken is. De politiek in hare ruime beteekenis is de polsslag van het maatschappelijke leven. Ons doel, om den band te versterken tusschen Nederland en zijne overzeesche bezittingen, is in dien zin ook een politiek doel. Wat wij met de bewering, van ons te willen begeven in de politiek, dan ook ons voor oogen stellen, had — behoeft het haast gezegd? — de engere beteekenis van neutraal te willen zijn, ons niet te willen mengen in den strijd der politieke partijen in het Vaderland. Het Koloniaal Weekblad wil rechtsch, noch linksch zijn (wil zijne beide handen vrij hebben!), houdt zich buiten verkiezingsleuzen: bij de bespreking der koloniale belangen vraagt het nooit naar de geloofs- of politieke belijdenissen der mannen aan het roer. Als het Weekblad een oordeel zal uitspreken, wil het volkomen onpartijdig onderzoeken of hetgeen men wil, al dan niet strekt om den band tusschen Nederland en zijne bezittingen te versterken.

In de richting, welke volgens den heer v. Heekeren het Weekblad zou gaan, onderkent hij het door hem ten eerste gegispte humanitaire streven, hetwelk in de 19de eeuw op koloniaal gebied steeds belemmerend heeft gewerkt! De geest des tijds dus, waaraan, vergissen wij ons niet, op koloniaal gebied althans, alle politieke richtingen zich hebben onderworpen, — de ethische koers zooals men zegt!

Humanitairisme of humanisme, menscheelijken, menschenliefde, verheffing van de menschenwaarde, onverschillig onder welke hemelstreek, bij welke rassen, bruin of blank, — als de heer v. Heekeren zulk streven gispt, dan, ja dan staan wij tegenover hem aan den uitersten pool. Ons recht van bestaan, de reden van ons bestaan, van het bestaan der Vereeniging „Oost en West” is toch geen ander dan het humanitaire beginsel, het humanisme te bevorderen tot een hoogstaand doel, dat broederschap en vriendschap kweekt, gemeenschappelijkheid van belangen. In dat streven kunnen wij geen verandering brengen. Tot goed begrip van hetgeen het Koloniaal Weekblad geven wil, drukken wij hieronder af een door het Hoofdbestuur ontworpen leidraad voor de redactie-commissie.

De heer Van Heekeren, hulde brengend aan de jarenlange leiding, die met de beperkte middelen wist te woekeren, meende in den opzet der Vereeniging, om door eene lage contributie een zoo groot moge-

lijk aantal leden te trekken, mede een oorzaak te zien van de geringe belangstelling voor „Oost en West”. Een vereeniging als „Oost en West”, zeide hij, wordt niet alleen geapprecieerd naar de letter van het doel, dat zij voorstaat, maar ook naar den geest, waarin „dat doel nastreeft en naar haar werken. Het was een zeer moeilijk vraagpunt, dat de heer Van Heekeren daarmede aan de orde stelde. Zijne bedoeling, verklaarde hij, was niet om door een hooge contributie het lidmaatschap slechts bereikbaar te maken voor een kleinen kring, maar om de contributie op een zoodanig bedrag te stellen, dat daarmede inderdaad kan worden gewerkt in de door het Vereenigingsprogramma aangegeven richting.

De contributie werd zoo laag mogelijk gesteld, in de hoop daardoor een groot aantal belangstellenden in onze Oost- en West-Indiën tot ons te trekken, niet alleen hen, die daar geweest zijn, maar ook allen, die bewust zijn, dat in die bezittingen krachtige levensaderen gelegen zijn voor onzen handel, onze nijverheid enz. Bij de vele contributiën, die andere lidmaatschappen vorderen, mocht het bedrag der contributie van de Vereeniging „Oost en West” niet kunnen weerhouden van toetreding. Nu is het, ongetwijfeld, een groote teleurstelling, dat wij nog niet zoovele Nederlanders tot het lidmaatschap onzer vereeniging konden bewegen als wij gewenscht hadden. — En dat niet alleen, maar dat zelfs en zulks vinden wij een droevig verschijnsel, de meerderheid van hen, die aan Indië hunne welvaart te danken hebben, en daardoor rustig kunnen voortleven in Europa en genieten van de vruchten der Europeesche beschaving, nog niet tot de vereeniging zijn toegetreden. Vinden zij in haar werken iets verkeerd, dat zij beginnen met toe te treden, en verder medewerken tot verbetering!

De secretaris der afdeling Amsterdam, Mr. J. W. Sik maakte de opmerking, dat hij, zelf geroepen zijnde, dit onderwerp te behandelen, op vele punten zou wijzen, die den inleider en aan vele leden onbekend zijn:

b.v. waar ligt het aan, dat het zoo dikwijls voorkomt, dat leden, die gewoonlijk trouw ter vergadering verschijnen, plotseling voor het lidmaatschap bedanken? (omdat zij geen functie krijgen?);

hoe komt het, dat er zoo velen, die schatten hebben verdiend of nog verdienen in Indië, geen lid der afdeling zijn, of nog erger, voor hun lidmaatschap bedanken? (vermoedelijk iets tegen het bestuur?);

Hij gaf in overweging, trouw ter vergadering te komen, daar de belangen der afdeling te bespreken, ook de grieven tegen het bestuur. Wanneer dit eerlijk geschiedt, en de leden trachten uit hunne omgeving nieuwe leden te werven, dan zag hij niet in waarom de afdeling Amsterdam niet zou groeien en bloeien!

Het Hoofdbestuur heeft kort geleden besloten tot de verspreiding op groote schaal van eene oproeping tot het lidmaatschap (zie Kol. Weekblad van 24 December 1908 No. 52). Mogen velen daaraan gehoor geven, en zich niet door de lage contributie laten weerhouden om iets bij te dragen tot de vermeerdering van de inkomsten der Vereeniging „Oost en West”, opdat die vereeniging steeds krachtiger zal kunnen arbeiden aan de verspreiding van populaire kennis omtrent onze Oost- en West-Indische bezittingen en koloniën, aan de ondersteuning van alles, wat dienen kan om de welvaart in Oost- en West-Indië te bevorderen, bij name de ontwikkeling van de nijverheid, en van al wat verder de Vereeniging in haar programma voert!

Leidraad voor de Commissie van Redactie van het Koloniaal Weekblad.

Met het orgaan der vereeniging „Oost en West” moet bovenal in het oog gehouden worden het doel der vereeniging, dat is „den band tusschen Nederland en zijne bezittingen en Koloniën in Oost- en West-Indië voortdurend te versterken en het bevorderen zoowel van beider gemeenschappelijke belangen, als die van Oost- en West-Indië in het bijzonder.

Ter bereiking van dat doel is noodig:

Kennis van het gebied, welks belangen wij willen bevorderen, kennis van het land, van het volk, van de bijzondere instellingen, van de oeconomie, van het streven, de wenschen, de gedachten, de noden, de hulpbronnen, de gaven en krachten van het land en zijn bewoners.

Kennis der belangen van het Moederland en de Koloniën bij de verhoudingen over en weer, in stoffelijken en geestelijken zin;

het vereenzelvigen dier belangen door wisseling van het goede, het voorzien in elkanders behoeften door kennis, ontwikkeling, nijverheid, wat leiden moet tot wederzijdsche waardeering.

Het orgaan vermijde allen politieke partijstrijd, kieze geen partij noch in de eene, noch in de andere richting, streve er naar op een volkomen onzijdig standpunt zich te stellen.

Het orgaan worde een welkome bode voor ieder, die belang stelt in onze Overzeesche bezittingen, tot welke staatkundige partij in het Moederland hij ook behoore. — die naast hetgeen de dadelijke werkzaamheden der vereeniging betreft, daarin vindt de stem uit Indië, de stem uit binnen- en buitenland over zaken, de Koloniën geldende, — mededeelingen

van den dag, herinneringen uit het verleden, wenschen voor de toekomst, — een gids, die aan ieder den weg wijst, waar over onze Koloniën wordt gehandeld.

De indeeling stellen wij ons dan voor als volgt:
1. mededeelingen van het Hoofdbestuur, van 't Dagelijksch bestuur, van de Afdelingen;

2. een hoofdartikel over een onderwerp van den dag in den meest beknopte vorm;

3. een beknopt (onpartijdig) verslag van hetgeen de binnenlandsche en de Nederlandsch-Indische pers over onze Indiën bevat; Perskroniek; Wat de Inlander zegt; Wat de Chinees vertelt; Uit de O.-I. Mail; West-Indië;

4. een beknopt verslag of een aanwijzing van hetgeen in buitenlandsche bladen of tijdschriften over onze overzeesche bezittingen en over de koloniën der andere mogendheden te vinden is, zoomede van de politiek der zelfstandige landen of rijken in Azië (van Vreemde Koloniën);

5. een rubriek wetenschap en kunst;

6. populair geschreven stukken en schetsen over Indische toestanden of over gebeurtenissen in Indië;

7. officiële berichten uit Javasche- en Staatscourant of andere van Regeeringswege openbaar gemaakte mededeelingen;

8. inhoud van tijdschriften, kort overzicht van uitgekomen boeken, brochures enz.; betreffende Indië (Oost- en West-Indisch litteratuur overzicht);

9. aangekomen en vertrokken passagiers uit- en naar de Indiën;

10. gemengde berichten, ingezonden stukken enz.;

11. vragenbus;

Bij de Redactie moet bovenal de gedachte, voorheerschen, dat het orgaan, door in lichten, bevattelijken vorm te zijn ingekleed, de belangstelling zal opwekken in de eerste plaats van hen, die Indië niet uit eigen aanschouwing kennen.

De Red.-Comm. en het Dag. Best. der Verstellen zich voor, ééns in de maand — te beginnen a.s. **Woensdag 10 dezer** ten 8½ uur n.m. in **Boeatan**, Heulstraat 17, Den Haag — samen te komen om ook met belangstellenden, die allen welkom zullen zijn, de aangelegenheden van ons Koloniaal Weekblad te bespreken.

Een stukje Atjeh geschiedenis.

DOOR

E. VAN ASSEN.

Na de inname van den Kraton door onze troepen in het jaar 1874, nam de toenmalige Sultan van Atjeh met zijn geheelen aanhang de wijk naar de kampung **Lambaroe**, welke op een afstand van ongeveer drie kwartier gaans van onze tegenwoordige hoofdvestinging aan de Noordpunt van Sumatra is gelegen.

Van eene ernstige cholera-epidemie, die plotseling uitbrak, viel als een der eerste slachtoffers de Sultan van Atjeh.

Hij liet na eene weduwe en één zoon, toenmaals nog een klein knaapje, en thans den bekenden Pretendent-Sultan.

Om de zooveen genoemde weduwe, die — na den dood van haar man — zich in de Bovenlanden van Pedir vestigde, is toen heel wat te doen geweest.

De welbekende Arabier, **Habib Abdurachman**, die destijds op het hoogste punt van invloed stond in de Atjehsche maatschappij, was de eerste, die naar hare hand dong, misschien wel uit zekere genegenheid, maar tevens met de geheime bedoeling om zich — na dit huwelijk — van de Sultanswaardigheid meester te maken.

Ook verdacht men hem, dat hij er naar streefde, om zich — zoo noodig — met den steun van onze wapenen te doen handhaven en zich voor dat doel aan ons gezag te willen onderwerpen.

Deze geheime bedoelingen werden doorzien en begrepen door den scherpzinnigen **Toeankoe Hasjim** (thans reeds overleden), die den eermaal afgelegden eed: „zich nimmer aan de Nederlanders te zullen onderwerpen, zoolang er nog één laboevrucht op Atjeh groeide”, heeft gestand gedaan.

Toeankoe Hasjim werkte daarom het zooveen besproken huwelijk tegen, en het kwam dan ook nimmer tot stand.

Habib Abdurachman, beschaamd over het geleden échec, trok zich dientengevolge uit de Atjehsche samenleving terug, onderwierp zich aan de Nederlanders, en werd — onder toekenning van een maandgeld van f 2000 — met zijne geheele familie naar Mekka overgebracht, waar hij is gestorven.

Later maakte **Toeankoe Hoesin**, een lid van de Atjehsche vorstenfamilie, werk van de moeder van den Pretendent-Sultan, doch daar ook hij verdacht werd van het streven, om Atjeh aan de Nederlanders over te leveren en bij ons een goed heenkomen te zoeken, werd ook dit huwelijk door bemoeienzen van **Toeankoe Hasjim** verijdeld, met het gevolg, dat **Toeankoe Hoesin**, eveneens beschaamd over het geleden échec, zich evenals **Habib**

Abdulrachman aan ons gezag onderwierp, en zich te Kota-Radja — onder toekenning van een maandgeld van f 250 — vestigde.

Toeankoë Hasjim maakte daarop aan a.l.e. galanterien een einde door de Sultane-weduwe zelf te nuwen. Hij nam persoonlijk alle gezag in handen, wonende te Kemala in de Pedirsche Bovenanden, en bleef zeer ten nadeele van de Nederlandsche belangen tot aan zijn dood de leider van het Atjehsch verzet.

Uit dit huwelijk werd een zoon geboren, aan w.e.n. de titel werd gegeven van Radja Kemala, naar de plaats, van waaruit het verzet werd geleid.

De Pretendent-Sultan en Radja Kemala zijn dus half-broeders.

Hoe de verhouding d'zer beide zonen ten opzichte van de moeder thans is, is mij niet bekend; w'el weet ik, dat destijds — tijdens mijn aanwezigheid op Atjeh — de Sultane-weduwe, onder Toeankoë Hasjim's invloed, meer op de hand was van Radja Kemala, dan op die van den Pretendent-Sultan.

Beide jongens zijn thans mannen geworden.

Van Radja Kemala vernam men weinig tijdens zijne opvoeding; van den Pretendent-Sultan liep de mare, dat deze zich in eene minder gunstige richting ontwikkelde; er kwamen herhaaldelijk berichten binnen, dat hij gaarne hazard speelde en meer opium gebruikte dan goed voor hem was.

Onmogelijk is het niet, ja, zelfs zeer waarschijnlijk, dat de levensomstandigheden van den jeugdigen Pretendent-Sultan, op wien, reeds op zulk een jeugdigen leeftijd, zulke zware moeilijkheden op de schouders werden gelegd van hem den persoon hebben gemaakt, waarvoor hij thans bekend staat, en dat hij, ten laatste steeds opgejaagd door onze militaire patrouilles, zich verlost kon rekenen van veel leed, toen hij zich aan ons bestuur overgaf en zich — onder toekenning van een maandgeld — te Kota-Radja kon vestigen.

Zooals bekend, is hij thans, beschuldigd van deel te hebben gehad in de overvallen, welke een paar jaar geleden in het Kratongebied hebben plaats gehad, verbannen naar de hoofdplaats Amboina, en werd door hem een verzoekschrift aan Hare Majesteit de Koningin ingediend, waarin hij — naar men zegt — zijne grieven over deze verwijdering uit zijn land aan het billijk oordeel van het Opperbestuur onderwerpt.

(Wordt vervolgd.)

Twee belangwekkende Voordrachten, Ned.-Indië betreffende.

De invloed der Indische beschaving op Java en omliggende eilanden.

Woensdagavond 24 Febr. j.l. hield prof. Dr. H. Kern, door de Indologenvereniging te Leiden daartoe uitgenoodigd, een rede over bovengenoemd onderwerp.

Na te hebben uiteengezet, waarom hij, hoewel hoogleraar in ruste, gemeend heeft zich niet aan de uitnodiging te hebben mogen onttrekken, sprak prof. Kern er zijn voldoening over uit, dat jonge mannen, die zoo'n hooge roeping gekozen hebben, ook nog eens over andere dingen wenschen te worden ingelicht dan wat ze in de collegiazalen te hooren krijgen.

Het onderwerp, dat spr. zich voorstelt te behandelen, is slechts een klein onderwerp uit de beschavingsgeschiedenis der menschen, maar een dat berust op een groot aantal betrouwbare gegevens zowel van letterkundigen als geschiedkundigen oorsprong, en verder op die van de vergelijkende volkenkunde.

Op de hem eigen populair-wetenschappelijke wijze, legt hij de verschillende gegevens en bronnen uit, en zegt o.m.:

De Chinese Boeddhist I-tsing geeft ons ook belangrijke berichten. Deze toch was langen tijd op Palembang en stuurde van daar berichten naar zijn land (pl.m. 695). Staatkundige toestanden vermeldt hij niet. Des te meer over de godsdienstige. Velen, zegt hij, belijden er het Boeddhisme, en allerlei onderwerpen worden er bestudeerd.

In een ander gedeelte somt hij ons op de voortbrengselen van Sumatra. Hij verhaalt ons verder van gouden beelden en van drinkkannen van goud, dus van zekere welvaart. De taal, zegt hij, is Maleisch. Van Bodja, waar hij was, vermeldt hij dus zekeren toestand van beschaving en welvaart, althans bij de heerschers. Van het volk zelf is geen sprake. Als I-tsing wel ingelicht is, dan was ook het Boeddhisme verbreid op andere eilanden.

Het schitterendst zien we, zegt spr., evenwel den invloed der Indiërs in de bouw- en beeldhouwwerken. De meeste van deze zijn Mahajanistisch. Som-

mige zijn gemengd, ja we vinden er zelfs, waar Brahma en Boedha zijn afgebeeld. Eigenaardig dualisme treffen we ook aan in een tegelijk Shiwaïstischen en Boeddhistischen tempel. Soms zien we binnen een Shiwabeeld, boven een Boeddhagedeelte.

De tijd der prachtgebouwen is bij benadering tusschen de 9e en 11e eeuw te stellen, van sommige is misschien eenigermate nauwkeuriger de datum te vermoeden. De godenbeelden zijn overwegend Brahmanistisch, hoewel we andere ernaast vinden. Vermoedelijk leefden de beide godsdiensten verdraagzaam naast elkaar; maar bij alle verdraagzaamheid vinden we toch voorliefde voor het Boeddhisme. Hierbij toch kwam de vorst in de eerste plaats; bij het Brahmanisme daarentegen zijn de Brahmanen de hoogste kaste; de minste Brahmaan (macht van den geest) gaat boven den keizer en koning (macht van den arm). Het volk was zeker met Boedha, waarbij kwam een animitische godsdienst; het Mahajanisme is echter alleen door de machtigen opgericht.

Zoo rijk als Java is, zoo arm is Sumatra aan oude bouwwerken, en van de kloosters, welke I-tsing vermeldt, is niets meer over, alles is gesloopt. Wel weten we, dat Boedha nog eeuwen na I-tsing belijders telde, althans inscripties wijzen hierop.

Ten slotte, zegt spr., blijft hem nog over de uitkomsten van het verhandelde kort samen te vatten. En dan zien we vooral op Java en Bali door den invloed der Indische beschaving schatten blootgelegd, we zien er bloeiende letterkunde en hooge kunsten. En wanneer wij, Europeanen, nu hetzelfde doen, en onder onzen invloed ontstaat een dergelijk nieuw bloeitijdperk, dan zullen we, niettegenstaande onze tekortkomingen van vroeger tijd, mogen rekenen in de toekomst op de blijvende dankbaarheid van millipenen menschen, allen leden van dat kleine volk van Nederland.

Luid applaus volgde op deze met zooveel overtuiging en liefde uitgesproken woorden van den zeer achtenswaardigen grijsaard, besluit de academische verslaggever der *Nieuwe Courant*.

Het Javaansche element in het Ned.-Indische leger.

Door den 1e Luit. der infanterie van het Ned.-Indische leger, J. A. Gratama, werd in de Vrijdag 26 Febr. j.l. gehouden vergadering van de „Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap”, ingeleid het onderwerp: „Beschouwingen over de middelen ter verbetering van het Javaansche element in het Ned.-Indische leger.”

In de *Nieuwe Courant* van Zaterdag 27 Februari lezen wij daarover o. m.:

„Spreekte zijn voordracht aan met te constateeren, dat het oordeel over den Javaan als soldaat over het algemeen ongunstig is.

Ten bewijze hiervan werden verschillende meeningen aangehaald van officieren, alleszins tot oordeelen bevoegd. In hooge mate moet het weinige vertrouwen in den Javaanschen soldaat verontrusten, als wordt nagegaan, dat het oordeel berust op ervaringen in den strijd met den inlandschen vijand, en men de demoraliserende invloeden in den oorlog met een buitenlandschen vijand van veel ernstiger aard acht. Deze toestand eischt dringend verbetering. De middelen daartoe werden door spreker in twee hoofdgroepen verdeeld en wel: 1. in de middelen om moreel en intellectueel hooger staande Javanen aan te kunnen werven; 2. in de middelen om van den in het leger getreden Javaan een goed soldaat te maken.

Spreker waardeerde het goede deel der Javaansche soldaten, doch noemde het, met het oog op de kans om betere elementen aan te werven, een verblijdend teeken, dat alle gegevens, hieromtrent te vinden, aantoonen, dat veelal alleen het slechtste deel der Javaansche bevolking in het leger treedt. In het algemeen zal positieve verbetering gunstig op de werving werken, ook in qualitatieven zin, meent spreker.

Verder toonde spr. de nadeelen aan der tegenwoordige, voor den inlandschen soldaat, onooglijke en niet-nationale kleeding, en de niet met zijn aard strookende wijze van huisvesten en de wenschelijkheid hierin verandering te brengen.

Een meer uitvoerige beschouwing werd gewijd aan het instituut der inlandsche officieren, dat een krachtig hulpmiddel kan zijn voor het verbeteren van de werving en het aanhalen van den band tusschen ons en den inlandschen adel.

Besprekende de middelen, die van den recruit een goed soldaat moeten maken, wees hij eerst op de noodzakelijkheid tot vermeerdering der kennis bij officieren en kader van taal, karakter, zeden en gewoonten van den inlander. Deze kennis laat nog veel te wenschen over.

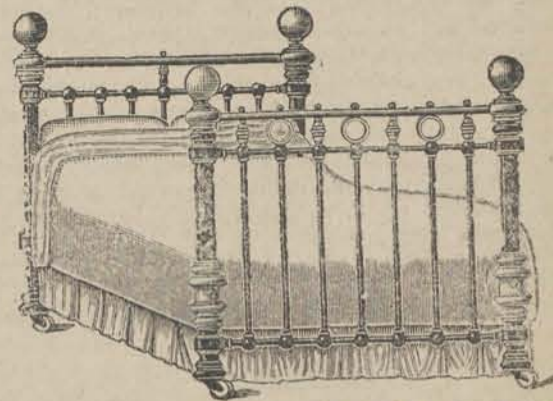
Spr. eindigde met te wijzen op de bezorgdheid, die het wekken moet, dat de getallen omtrent de legersterkte in de koloniale verslagen aangegeven een verkeerd denkbeeld geven van de kracht, die er van het N.-I. leger zou kunnen uitgaan.

Het Javaansche element is lang niet wat het zijn moet en zijn kan. Het Nederlandsche volk moge het sluimerend, maar steeds dreigend gevaar, waarin de erfenis zijner stoere voorvaders verkeert, niet beseffen, het is de plicht van hen, die voor de eer en de belangen van dat volk moeten waken, dat gevaar af te wenden, en de noodige offcers daarvoor te brengen.”

Th. A. A. SIMONIS

34 GROENMARKT — OVER DE — PRINSESTRAAT.

TELEFOON No. 2535 □ DEN HAAG.

Specialiteit in BEDDEN.

— GROOTE KEUZE —

van af het beste tot het eenvoudigste.

MAGAZIJNEN GESLOTEN VAN half een TOT twee UUR.

INSTITUUT VOOR VREEMDE TALEN.

VEREENIGING VAN DOCENTEN. DIRECTEUR: Dr. W. F. STUTTERHEIM.

Latijn — Grieksch — Fransch — Duitsch — Engelsch — Spaansch — Italiaansch — Russisch — Zweedsch — Noorsch — Deensch — Maleisch — Javaansch en Soendaneesch. —

Prospectus en inlichtingen: van Galenstraat 1b.

VIERKLEUR-Rijwielen

garantie.

de beste.

VAN 'T WOUT

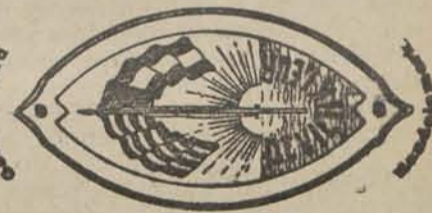
Koningsplein 6

2 jaar

zijn

VROLIJK &

Noordeinde 140^B

TELEFOON 2562.

DEN HAAG.

TELEFOON 3144.

Eene ernstige behandeling van zaken?

De Minister van Koloniën eindigde zijne bestrijding der motie, welke wettelijke regeling vroeg van de benoeming, de bevordering en het ontslag der Indische officieren als volgt:

„Wanneer men de heeren voorstanders van de motie hoort, dan zou men denken, dat op deze wettelijke regeling vijftig jaar lang door alle officieren met brandend verlangen is gewacht.

„Welnu, op de tribunes bevonden zich hedenmorgen van de honderden Indische officieren, actief en gepensionneerd, hier ter stede, juist één actieve en één gepensionneerde!” (Luid gelach.)

De motie werd verworpen met 50 tegen 11 stemmen!

Het vorenstaande schijnt als een waarschuwing aan ambtenaren en officieren, om, wanneer hunne belangen in de Staten-Generaal besproken worden, zorg te dragen, dat de tribunes gevuld worden met belangstellenden uit hen, om indruk te maken door het bestormen der tribunes!

Uit de O.-I Mail.

Liefdadigheid.

Onder de „Eendagsvliegjes” in de *Javabode* der jongste mail lezen wij:

„Liefdadigheid, de schoonste aller deugden. Ze is in de laatste weken zwaar en met succes beoefend in ons Indië. Men gaf spontaan, zóó uit de portemonnaie. Men sloeg aan het organiseren van bijeenkomsten, lezingen, avondjes; men opende inschrijvingen. Eerst heette 't: geeft veel voor Italië!

Toen kwam Pendjaloe en zei men: geef nu niet te veel voor Italië, denk ook aan Pendjaloe!

En nu? Zoo op 'n afstand bekeken, is van thans af ieder Siciliaan een kapitalist. Het eerste wat men doet gaat te Messina, is het bouwen van een half dozijn bankgebouwen, om de millioenen te bergen, die van alle werelddeelen zijn saamgestroomd.

En de resident van Cheribon is komen vertellen, dat er ook voor Pendjaloe voorloopig al genoeg bijeen is.

Bij gebrek aan rampen zou men dus moeten uitscheiden met offeren. Maar de stroom der liefdadigheid is nu eenmaal aan het vloeien, de bandjir is nog niet tot bedaren gekomen.

Laat nu toch niemand z'n goede voornemens opbergen, omdat bekend is gemaakt, dat genoeg geld is ontvangen om den eersten nood te lenigen.

Weldadigheid behoeft niet „per ramp” te worden beoefend. Al de te ontvangen gelden zullen hun weg wel vinden naar de ongelukkigen, die hulp behoeven, 't zij naar Pendjaloe, 't zij naar anderen.”

Ditzelfde zouden wij ook aan offervaardigen hier te lande willen toeroepen. Er valt nog zoo véél te helpen ook voor en in Indië.

De stem der „Indo's.”

Het *Bat. Nieuwsblad* schrijft onder dit opschrift: „In de *Preangerbode* vindt men een ernstig woord van een aantal ingezetenen, gekleurde Nederlanders, bedoeld als antwoord op den oproep van het Algemeen Nederlandsch Verbond, waarop wij gelooven de bijzondere aandacht te moeten vestigen. Men zal wel doen het met eenigen ernst te lezen en vooral hetgeen tusschen de regels staat niet te vergeten. Inderdaad wordt te weinig in het licht gesteld hetgeen thans door „eenige Indo's”, tegen hun aard in, openlijk onder woorden is gebracht. Wij herinneren ons, dat voor eenige jaren in het *Bondsblad* een iets of wat hartstochtelijk artikel is verschenen van een Indo, die openlijk verklaarde, dat het moederland in tijden van nood niet behoefde te rekenen op den steun der Indo's, en een enkelen keer is er nog wel eens gewezen op de weinig-nationalistische gevoelens bij de Indo's. Maar in het algemeen worden zulke gedachten niet uitgesproken. Te meer daarom is het van belang, op elke openlijke uiting de aandacht te vestigen, daar nog thans de verkeerde gedachte heerscht, als zou elke „Staatsblad-Hollander” hier blaken van vaderlandsliefde. Verkeerde politiek zou het zijn zulke symptomen dood te zwijgen; daarmede wordt de geest zelf niet gedood. Die zal eerst verdwijnen, wanneer de oorzaken de rechtmatige grieven van de Indo-bevolking zijn weggenomen, en daartoe is noodig dat deze grieven herhaaldelijk worden uitgesproken; velen toch zijn zij die aan Oost-Indische doofheid lijden.

Van bedoeld stuk nemen wij hier een deel over: „Ofschoon elk streven om de banden te versterken, die ons ras binden aan het Oranje vorstehuis, ook onze volle sympathie bezit, komt 't ons voor, wat ons aangaat, dat een bezoek van den prins aan Insulinde niet het middel bij uitnemendheid daartoe is.

Wij hebben ons ernstig afgevraagd, of een korte aanwezigheid van prins Hendrik in ons midden zoude kunnen bewerken, dat wij, Nederlanders in naam, ons inderdaad Nederlandsch zouden kunnen gevoelen; — of die aanwezigheid zoude kunnen voorzien in ons gebrek aan nationaliteitsgevoel. Ons dunkt van neen, en dat stemt ons droevig.

Zij komt ons beschamend voor, die nationaliteits-overschilligheid, die zij in ons constateert, en toch

(waarvoor is het noodig het te ontkennen), die overschilligheid is wellicht grooter dan gij vermoedt.

Wij betreuren zulks, want ook ons lijkt het wenschelijk, dat er een band bestaat tusschen alle rassen in Nederlandsch-Indië.

Niettemin zullen wij ons nooit met u één kunnen voelen, gij Nederlanders inderdaad, zoolang er zoo velen onder u zijn, die behept zijn met het vooroordeel tegen ons ras, een vooroordeel bekrompen en wreed, waaronder wij gebukt gaan; waaronder onze kinderen zullen gebukt gaan, als zij later zullen hebben te strijden den strijd om het bestaan.

Ziet gij de kloof niet, die tusschen ons ligt, de kloof, die gij zelve hebt daargesteld en die wij niet overbruggen kunnen, wijl gij niet wilt.

Die kloof is rassenhaat, één van de grootste euvels in onze Indische maatschappij.

Men schijnt stilzittend overeengekomen te zijn er zoo min mogelijk van te reppen; men negeert het kwaad en meent het weg te werken, door het dood te zwijgen.

Wij gelooven u (niet? — Red.) als gij beweert, dat die haat bij u althans geen noemenswaardige proporties heeft aangenomen, gij, die striemt met felle zweepslagen, gij, die hoont, krenkt, beleedigt, die met uwe advertenties: „Gevraagd volbloed Europeaan” wreed generaliseert en ons geheele ras als inferieur terugwijst.

Hoe is de toestand in Indië?

Er zijn velen onder u, Hollanders, die zich niet meer zoo Nederlandsch voelen, als wel wenschelijk ware; — de Indo's voelen zich Nederlanders in naam, voelen zich paria's in eigen land; — de Chineezers heeft de regeering van zich vervreemd: — zij zijn „vreemde oosterlingen”, en noemen zich stiefkinderen van het Gouvernement, dat hen belemmert in hunne vrije beweging.

De Javaan? Vraagt u al, of gij u den Javaan tot vriend hebt gemaakt in de drie eeuwen, dat gij hier zijt.

Gij staat alleen, gij staat alleen, net als wij, de Chineezers en de Javanen elk op ons zelven staan.

En toch, het ware zoo wenschelijk, dat er een band ware, die ons allen bond.

Het is weer tot u, dat wij ons wenden. Bestuur van de Groep Nederlandsch-Indië van het Algemeen Nederlandsch Verbond.

Uw streven om het nationaliteitsgevoel te versterken is ons allen sympathiek.

Noodigt ook namens ons Prins Hendrik uit tot een bezoek aan ons schoon Insulinde.

Al ware hij de prins niet, ieder, die tot ons komt namens Koningin Wilhelmina, zij welkom in ons midden.

Maar, stelt u wat ons aangaat niet te veel voor van de resultaten van het bezoek ten aanzien van een versterking van ons gevoel van nationaliteit.

Wilt gij streven naar een Nederlandsch voelen, naar een Nederlandschap inderdaad?

Voert in uw program: strijd tegen het vooroordeel, waaronder het ras der Indo's gebukt gaat.

Leidt het daarheen, dat wij ons niet dag aan dag hebben te ergeren aan van bekrompenheid getuigende advertenties, aan rassenhaat ademende artikelen in enkele couranten; tracht van de regeering gedaan te krijgen, dat gebroken worde met het poeti item-systeem, een fout, die o.a. tot gevolg had, dat een honderdtal Indo's alhier zich tot Z. E. de Gouverneur-Generaal wendde om gelijkstelling met den Inlander betreffende de rechten op den grond.

Poogt voor ons te verkrijgen beter onderwijs, opdat de strijd om het bestaan ons niet te zwaar worde; beperkt het misbruik, dat van de erkenning van kinderen, om ze later aan de ellende prijs te geven, wordt gemaakt, opdat het niet gebeure, dat de kampong Indo vloekt zijn volbloed vader van smetten vrij, bij God, ja, van smetten vrij.”

Toeristen.

Met het stoomschip „de Klerk” is Maandag 1 Februari van Singapore te Batavia aangekomen, een gezelschap globetrotters. Het zijn rijke Amerikanen, een zestiental, dames en heeren. Zij reizen voor hun genoegen rond de wereld, en wilden daarbij „Java the wonderland” niet overslaan. In het Hotel der Nederlanden hadden zij hun intrek genomen voor een paar dagen, om daarna te vertrekken naar Soerabaja. Vandaar gaan zij dan Java door om weer te Batavia terugte komen. Ook hier zal dan nog eenigen tijd vertoefd worden. En dan gaat het verder, via Singapore, round the world.

Een batikbewonderaar.

Een correspondent van de *Java-Times* vraagt de aandacht voor de batikwerken van Djokdjakarta, waarover hij met zulk een geestdrift schrijft, dat de redactie, als zij hem niet persoonlijk kende, geneigd zou zijn, hem te verdenken van eigen-belang. Hij beschrijft de verschillende procédés en zegt, dat men hier ten minste nog de echte batikkunst kan bewonderen, met de echte patronen en de echte oude kleuren en motieven, vol spookachtige, bovenaardsche figuren... enz., enz. Als de correspondent ons een staaltje had gezonden, om ons persoonlijk te overtuigen, zou hij meer kracht hebben gegeven aan zijn betoog, doch hij heeft dit, vreemd genoeg,

niet gedaan. De correspondent besluit zijn artikel aldus: „Ik zou iedereen, die van Java iets meer wenschte te zien dan het oppervlakkige, raden naar Djokdjakarta te gaan en daar de batikwerkplaatsen, de batikkunst en de batikster te zien. De batikster woont juist tegenover het hotel Mataram en kan veel verhalen van Java en de Javanen. Zij kan u al het wetenswaardige vertellen van de stad, van den kraton en van de gewoonten en gebruiken van het volk en..... dat „alles in zuiver Engelsch!” Zij zou uitstekend geschikt zijn voor „gids voor de omstreken van Djokdja.”

Mevrouw van den Steen naar Parijs.

Het vertrek van mevrouw H. van den Steen naar Parijs, om de Parijzenaars van de kunstprestatien van een Stamboelgezelschap te laten genieten, is vastgesteld op den 15en April a.s. Zij wordt vergezeld door de eigenaresse van de Soerabajasche wajang-wong, mejuffrouw Rooseboom, en tal van serimpies, die hooge kunst weten te geven. Nu zoekt moeder van den Steen, zoo schrijft de *Soer. Handelsbl.*, nog een dame, die haar wil vergezellen en assisteeren bij het in orde maken der costuums, die beloven prachtig te zullen worden; verder om de repetitien te leiden, enz., enz.

De Deutsche Verein te Soerabaja.

De Duitschers hier ter stede, zoo schrijft de correspondent van het *Bat. Nblad.* te Soerabaja, die in verschillende takken van handel en industrie hun bestaan vinden en door een eigen vereeniging den nationalen band in deze Hollandsche kolonie steeds nauwer trachten toe te halen, zijn thans van plan de nimmer verstoorde Gemüthlichkeit nog te verhoogen. Tot nog toe beantwoordde het vereenigingslokaal op Baliwerti, dat reeds jarenlang door hen geoccupeerd werd, aan de eischen, gesteld voor samenkomsten; was de kegelbaan in goeden staat en kon steeds deze binnenkamersport beoefend worden, om den dorst, slechts te lesschen met het schuimend gerstenat, op te wekken en nimmer te doen verflauwen; bood de binnengalerij gelegenheid tot het houden van repetities van het mannenkoor, dat op bepaalde data als den Kerstdag, den verjaardag van den Keizer e. d. in den schouwburg oud-vaderlandsche liederen ten beste geeft.

Nu echter ook de respectievelijke echtgenooten de gezellige bijeenkomsten met haar tegenwoordigheid vereeren, en supraans en alts de mannenstemmen bij de musikale prestaties ter zijde staan, heeft men het noodig geoordeeld een moderner perceel op een geschikter gelegen terrein te huren, ja, men heeft zelfs het plan geopperd een eigen ontspanningsgebouw op te zetten.

WEST-INDIË.

SURINAME.

Het Saramacca-spoorwegvraagstuk.

Zooals bekend is, werd door den gouverneur aan eene commissie, samengesteld uit deskundigen op verschillend gebied, opgedragen een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid van een snel en goedkoop verkeer tusschen de Saramacca en de hoofdstad Paramaribo.

Aanleiding daartoe gaf de opkomst van den kleinen landbouw aan de oevers der Saramacca-rivier, waar deze zich, in tegenstelling met hetgeen elders waarnaam, zonder eenigen steun van betekenis van gouvernementwege heeft ontwikkeld. Hier vonden de beoefenaars van den kleinen landbouw niet de geheel op 's lands kosten ingerichte vestigingsplaatsen, doch moesten zij zelf op woeste gronden polders aanleggen, enzovoort. De vrij gekomen immigranten volgden het voorbeeld van de creolen, die hier de eerste gronden aanlegden, toen ze na 1873 (het jaar, waarin einde kwam aan het staatstoezicht op de gewezen slaven) over het algemeen niet te vinden waren om op de plantages te werken.

Vorengenoemde commissie kwam na uitvoerige onderzoekingen en overwegingen tot de overtuiging, dat bij tot standkoming van den Saramacca-polder het alleszins aanbeveling verdient den aanleg van een spoorweg van Paramaribo naar de Saramacca aan de orde te stellen. Zij beval daarbij aan de hoofdrichting Paramaribo—Bakramangsa—Uitkijk—Voorzorg. Wel wordt een, zij het ook zeer gering, tekort verwacht op de exploitatie van dien spoorweg, doch was de commissie van oordeel, dat zeer belangrijke indirecte voordeelen daartegen zullen opwegen. In de eerste plaats wordt gewezen op de algeheele opheffing van het isolement, waaronder vooral het belangrijke district Beneden-Saramacca heeft te lijden, en de vele, niet onder cijfers te brengen, doch belangrijke gevolgen daarvan voor de bevolking, dan op den eveneens gunstigen invloed, die een snelle verbinding met de hoofdstad moet hebben op alle aangelegenheden van bestuur, recht-

spraak, geneeskundigen dienst, voorziening in kerkelijke behoeften en dergelijke. Voorts is de daarvoor aan den thans in minder goeden toestand verkeerenden grooten landbouw geboden gelegenheid om door deelname aan de bacoven-cultuur weder tot bloei te komen, voorzeker ook niet gering te achten. En ook de kleine landbouw kan, zij het ook naar het oordeel der commissie eerst na verloop van eenige jaren, eveneens een grooter vlucht nemen door deelname aan de bacoven-cultuur voor export, waartoe alleen door spoorwegaanleg de mogelijkheid kan worden geopend.

Al deze overwegingen gaven den gouverneur aanleiding met het in het rapport der commissie belichaamde voorstel mede te gaan en in beginsel te besluiten tot den aanleg van een spoorweg van Paramaribo naar de Saramacca, onder vooropstelling evenwel, dat de Saramacca-polder zal worden voltooid.

In zijne Memorie van Toelichting op eene bij de Koloniale Staten ingediende ontwerp-verordening betreffende een spoorweg-opname van Paramaribo tot Voorzorg en peilschaalwaarnemingen aan de Saramacca- en Coesewijne-rivieren, wijst de gouverneur er dan ook op, dat het hem eene uitgemaakte zaak schijnt, dat met het oog op de voor de werken aan den Saramacca-polder reeds uitgegeven belangrijke sommen, volledige uitvoering zal worden gegeven aan de betreffende verordening betreffende de inpoldering van de terreinen langs het Saramaccakanaal en de Wanica. Het staat naar zijne meening vast, dat de Koloniale Staten zullen instemmen met de voltooiing van genoemden polder, na nader overleg omtrent de meest geschikte wijze, waarop die voltooiing zal moeten geschieden, en omtrent het bedrag, dat daaraan nog ten koste zal gelegd worden.

Dit vooropstellende, stelt de gouverneur voor een bedrag van f 15000 op de begroting van het loopende jaar beschikbaar te stellen voor bedoelde spoorweg-opname.

Aan de Commissie was door den gouverneur mede gevraagd haar oordeel te laten gaan over het belang eener verbinding van Saramacca en Coesewijne. Een volledig antwoord kon de commissie daarop wegens gemis aan gegevens niet geven. Zij wees echter onder meer op de noodzakelijkheid om daartoe gegevens te verzamelen betreffende de getijbewegingen in die beide rivieren, daar de mogelijkheid van de instandhouding van een open doorsteek en eventueel ook de juiste plaats, waar dergelijk werk zou moeten worden ondernomen, alleen op getij-waarnemingen zijn te beoordeelen. Voorts is ook de vraag, in hoeverre het mogelijk is langs de Saramacca uitbreiding te geven aan den kleinen landbouw door uitgifte van terreinen achter de bestaande grondjes, niet afdoende te beantwoorden, alvorens omtrent de getijbeweging in de Saramacca zelve meerdere gegevens zullen zijn verzameld dan thans bekend zijn.

Voor deze peilschaalwaarnemingen wordt bij dezelfde ontwerp-verordening een bedrag van f 2000 aangevraagd. Waar deze quaestie echter nauw verband houdt met den eventueelen aanleg van een spoorweg naar de Saramacca, wenscht de gouverneur dit crediet niet te zien verleen, alvorens de Koloniale Staten zich in beginsel over den spoorweg-aanleg zullen hebben uitgesproken.

Coronie.

Op 23 Januari heeft in Coronie de officieele opening plaats gehad van het „nieuwe kanaal”, hetwelk in hoofdzaak schijnt te zijn een verlenging van de bestaande vaargeul in zee. Volgens een verslag in De Surinamer, is het werk een succes. Langs de nieuwe vaargeul zijn roodgeschilderde palen gesteld om den binnenvarenden kotters als wegwijzers te dienen. Deze vaargeul biedt, volgens het verslag, een veilige ligplaats voor kotters.

Bij de openings-plechtigheid werd de vaargeul een eindweg in zee opgevaren, waarbij peilingen werden gedaan tot 8 en 10 voet diepte. (Wat de geringste diepte was, meldt het verslag niet.) De schrijver in De Surinamer verwacht, dat voortaan de zeestoomers (mits varende bij springtij) zoover de geul zullen kunnen opvaren, dat in 't vervolg de groote onaangenaamheden van de Coronie-reis tot het verleden zullen behooren.

Vershillende sprekers voerden bij de plechtigheid het woord, waarbij hulde werd gebracht aan den districts-commissaris, voor zijn doortastend optreden, en aan den opzichter E. de Vries, voor de uitstekende uitvoering van het werk.

Europeesche bijen.

De heer D. J. G. Bolt, militair apotheker te Paramaribo, heeft op dit oogenblik twee korven met Europeesche bijen. Hij ontving een korf Hollandche bijen van Artis te Amsterdam, en Italiaansche bijen uit Demerare. De laatste hebben door een

slechte reis nogal geleden. De Hollandsche bijen gedijen tot dusverre goed, doch moesten in den aanvang vrij wat kunstvoedsel gebruiken, in den vorm van stroop. Nu zij langzamerhand met de inheemsche flora meer vertrouwd raken, kan die kunstvoeding verminderen.

Reeds meermalen werden pogingen aangewend om Europeesche bijen in Suriname te teelen, tot dusver met negatief resultaat. Deze nieuwe proef is zeker interessant. Een kort bezoek hedenmorgen overtuigde ons, dat de diertjes heel wat te siellen gaven, en vooral veel geduld eischen. Het voornemen bestaat om de beide korven op de tentoonstelling, die dit jaar in Suriname gehouden wordt, ter bezichtiging te stellen.

Onze West.

De nieuwe gasfabriek.

Hieromtrent schreef Onze West het volgende:

De wijze, waarop de maatschappij de zaken aanvat, maakt een flinken indruk. Er wordt ter dege gewerkt. De arbeiderssterkte, gemiddeld zoowat 250 man, werd menige week opgevoerd tot 400 man. Het kapitaal, in de onderneming belegd, is vrij aanzienlijk, terwijl het bedrijf natuurlijk voorhands een risico is, daar niet met zekerheid is vast te stellen, op hoeveel particuliere aansluiting kan worden gerekend. De aanleg van een gasleiding in huis beteekent natuurlijk een vrij belangrijke uitgaaf. Waar echter de onderneming die uitgaaf in eens voor hare rekening neemt, en van de gasverbruikers niet meer eischt dan een zeer geringe maandelijksche afbetaling, behoeft die uitgaaf geen overwegend bezwaar op te leveren. De voornaamste vraag is, of het gebruik van gas op den duur voordelig is. De directeur verzekert ons, dat dit het geval zal zijn. Men zal voor ongeveer hetzelfde geld als thans voor petroleum wordt uitgegeven, beter licht verkrijgen.

In verscheidene straten zijn reeds de ijzeren lantaarnpalen opgezet. Deze zijn dezelfde als in den Haag, de koninklijke residentie, in gebruik. Op deze palen zullen komen Berlijnsche branders, zoodat onze goede stad grootstedsch wordt aangekleed. De sterkte der gloeilichten zal worden 40 à 50 normaal kaarsen. Dat is waarschijnlijk tweemaal de werkelijke sterkte onzer tegenwoordige straatlantaarns. De verlichting der stad zal dus stellig beter worden dan zij thans is. Toch kan het, om overdreven verwachting te voorkomen, zijn nut hebben er op te wijzen, dat de stad daardoor niet in een zee van licht zal verkeer. Den onderlingen afstand der lantaarns in aanmerking genomen, zal de nieuwe verlichting waarschijnlijk wel voldoende zijn, doch niet anders dan bescheiden genoemd kunnen worden, in overeenstemming met onze bescheiden financiële krachten.

WAT DE INLANDER ZEGT.

De Poetri Hindia, het veertiendaagsch tijdschrift voor Inlandsche dames, waaraan Raden Ajoe Tjokro Adikoesoemo, geboren Annie Visscher, vroeger in den Haag, thans te Tjiandjoer woonachtig, sedert Januari naast Laura Staal te Buitenzorg, en vele Inl. dames van goeden huize elders als redactrice verbonden is, deelt in haar eerste nummer van den tweeden jaargang aan hare abonnees mede, dat zij alle mogelijke inlichtingen, welke der vrouw nuttig zijn, van de redactie bekomen kunnen. Zoo is deze bereid om op aanvraag, tegen toezending van 2 postzegels van 10 cent voor het antwoord, allerlei knippatronen voor kleedingstukken, batik- en borduurpatronen te zenden en, voor personen, die feesten willen geven, een begroting van kosten op te maken en het menu samen te stellen, mits men slechts opgeve, op hoeveel gasten men rekt, tot welke nationaliteit en maatschappelijke positie deze behooren, enz. Het doel van deze tuschenkomst is om de gastvrouw er op te wijzen, hoe zij het moet aanleggen, dat de uitgaven zich tot het strikt noodige bepalen, en dat desniettegenstaande alles in de puntjes zal zijn. Bijdragen voor het tijdschrift, zegt de redactie verder, kunnen ingezonden worden in het Javaansch, Soendaneesch, Nederlandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch. Zij zal ze wel in het Maleisch vertalen. Alle, in de Poetri Hindia geplaatste stukken, onverschillig of ze door een lid der redactie of door andere vrouwen geschreven zijn, worden gehonoreerd. Het honorarium wordt om het halfjaar uitbetaald; men kan echter voor het bedrag het een of ander voorwerp krijgen, indien men liever geen geld ontvangt. Ook zal de redactie met genoegen het honorarium ten name der schrijfster op de postspaarbank beleggen.

Het bovenstaande strekt tot aanvulling van ons hoofdartikel van 14 Januari j.l., betreffende dit zoonuttige Indische tijdschrift.

Eenige weken geleden deelden wij o.a. mede dat een

lid van de Kaoemoeda (Jong Indië) door middel van dit blad een vrouw van gelijke beginselen zocht. Deze aankondiging is, volgens verklaring der redactie, buiten haar medeweten geplaatst; zij maakt daarover hare excuses en belooft, dat voortaan dergelijke aankondigingen achterwege zullen blijven.

In de Pemberita Betawi bespreekt Springbalans de moeielijkheden (sengsara), welke het desabestuur ondervindt, doordat zijne leden geen vaste geldelijke bezoldiging erlangen. De noodzakelijkheid tot salariëring is reeds herhaaldelijk aangetoond, o.a. door de Residenten van Pasoeroean en van de Preanger Regenschappen, door den Directeur van Binnenlandsca Bestuur en andere autoriteiten. Maar hoe denkt de Regeering daarover? vraagt hij. Och, luidt zijn antwoord, zij vindt niet noodig om het desabestuur te bezoldigen, want dit kan immers zijn ondergeschikte desagenooten uitzuigen, als het geld noodig heeft. Maar onder de desabestuurders zullen toch zeker wel personen zijn, die daartoe ongenegen en niet bedreven genoeg zijn. De regeering schijnt er zich niet om te bekommeren, hoe deze in hun levensonderhoud voorzien. Men moet er zich dan ook niet over verwonderen, vervolgt schrijver, dat men in elke desa van afpersingen en knevelarijen hoort, en dat deze werkelijk door de desabestuurders gepleegd worden. Het gouvernement zet hen immers daartoe aan door hun geen bezoldiging toe te kennen. Wanneer het gerechtelijk bewijs geleverd is, dat een van hen zich aan afpersing of knevelarij heeft schuldig gemaakt, moet hij dan gestraft worden? Natuurlijk, antwoordt het bestuur. Maar, vraagt hij verder, aan wien moet men de schuld van het feit geven, aan de Regeering of aan den veroordeelden desabestuurder?

Werden zij behoorlijk gesalariëerd, dan zouden deze misstanden verholpen zijn. Men bedenke wel, dat de buik van een desabestuurder geen caoutchouc wielband is, die door eenvoudig lucht inblazen weer dienst kan doen. Een desabestuurder is echter een mensch, wiens maag met rijst en drogen visch en water behoorlijk gevuld moet worden, — die nu en dan ook wel een sigarette wil rooken, en een kopje thee drinken. Zijn lichaam is geen pleisterstandbeeld, dat men af en toe slechts met kalk wit heeft te maken om er een toonbaar voorkomen aan te geven; neen, hij dient een goeden hoofddoek, een broek, een sarong en een jasje te dragen. Waar moet hij het geld vandaan krijgen, om al die kleedingstukken te koopen? Een desabestuurder is geen kip, die haar voedsel op een pisangblaadje klaargezet krijgt en het water uit een gootje opslurpt. Neen, hij is een mensch, die uit een bord eet en uit een kopje drinkt. Waarvan moet hij nu deze dingen bekostigen? Moet dan de desabestuurder altijd de uitzuiger en knevelaar van zijne desagenooten blijven?

Schrijver acht het wenschelijk, om het desahoofd met f 75 per maand te salariëeren, en verder per desa een bedrag van f 82 uit te trekken voor de bezoldiging der overige bestuurders. Hij is zich bewust, dat zijn artikel niet zacht van toon is, waarom hij aan het slot den lezer vergiffenis vraagt voor de door hem gebezigde min of meer harde woorden en uitdrukkingen.

In de Pantjaran Warta deelt R. M. Tirta Adisoerjo mede, dat zijne reis met Mej. L. Goosens, om aan hare onderwijsinrichting voor spraakgebrekkigen meer bekendheid te geven, te Ljiamis onderbroken moest worden, daar hij van de waarnemende hoofdredactrice der Medan Prijaji een telegrafisch bericht ontving, dat zijne tegenwoordigheid te Buitenzorg voor een drukpersdelict (aanklacht van den Aspirant-Controleur van Poerwodjo) noodzakelijk was. Door dit incident moest hij van zijn voornemen, om genoemde dame op hare tournée te vergezellen, verder geheel afzien.

In hetzelfde blad beschrijft hij een door hem bijgewoonde godsdienstoefening in de moskee te Bandoeng, waarbij ongeveer drieduizend personen den zegen van Allah voor H. M. Koningin Wilhelmina, met het oog op de aanstaande blijde gebeurtenis, afsmeekten. Alvorens over te gaan tot het gebed, waarin de Regent van Bandoeng, Raden Adipati Aria Martenegara, overeenkomstig artikel 17 der instructie voor de regenten op Java en Madoera als imam (voorganger) voorging, sprak deze inlandsche hoofdambtenaar, staande op den minbar (preekstoel) de biddenden toe, en zette hun het doel van deze godsdienstige bijeenkomst uiteen.

In het mede door hem geredigeerde tijdschrift Medan Prijaji 1) wijst R. M. Tirta Adisoerjo

1) Ter voorkoming van misverstand wordt aangeteekend, dat het woord prijadi hier niet beteekent inlandsch ambtenaar, doch ongeveer hetzelfde als het grieksche woord aristos — de beste. Het tijdschrift noemt zich dan ook „het orgaan van alle vorstentelgen, van alle aanzienlijken door afkomst of ontwikkeling, der inlandsche ambtenaren en der vooruitstrevende partij (Kooen moeda) onder de inboorlingen en de

op een staaltje van schrielheid (kepelitan) van het Nederl.-Indisch Gouvernement. De hulpondercollekteur te Tjeloering, district Genting, afdeling Banoewangi, is belast met de inning van pl.m. zestig duizend gulden aan diverse belastingen. Om de drie à vier dagen neemt hij een bedrag van vijfhonderd, ja, wel eens van duizend gulden van vijf tot twaalf desahoofden in ontvangst. Eéns in de maand moet hij de geïnde gelden ter afdelingshoofdplaats afdragen. Daar hij voor deze gelden aansprakelijk is, draagt hij ze persoonlijk aan den ontvanger af. Worden hem — wat wel eens gebeurt — valse of beschadigde geldstukken in de handen gestopt, dan moet hij er andere, gangbare voor in de plaats geven. Het land mag geen schade lijden. En weet gij, hoeveel de man voor die extra werkzaamheden (het hulpondercollekteurschap is een bijbetrekking) ontvangt? vraagt schrijver. „Met ten gulden 's maands wordt hij daarvoor betaald.” En opdat het gouvernement er zeker van kan zijn, dat er geen fraude gepleegd wordt, kiest het voor dezen post van groote verantwoordelijkheid een inlandsch ambtenaar, die reeds een diensttijd van 21 jaren achter den rug heeft!

Toen ik nog een kind was, vervolgt schrijver, lieten mijne ouders mij dikwijls gedurende veertig dagen vasten (topo), en dan at ik niets anders dan gekookte bladeren*). Nu begrijp ik, waarom zij mij aan soberheid wilden gewennen. Maar Goddank, roept hij triomfheerend uit, dat het kismet (noodlot) mij niet voorbeschikt heeft om op een bezoldiging van tien „pop” hulpondercollekteur te worden voor de inning van zestig duizend gulden belastingpenningen!

WAT DE CHINEES VERTELT.

De *Tiong Hoa Wi Sien Po*, die zich het orgaan der *Kèk beng tong* (Jong-chineesche partij) noemt, handhaaft trouw haar devies: „een iakkell voor de mannen, een leermeesteres voor de vrouwen, een polijststeen voor alle beginselen, welke de veredeling van het gemoed beoogen, en tot opwekking van gehechtheid aan H. M. de Koningin der Nederlanden medewerken.” De toon, die in dat blad wordt aangeslagen, is altijd even bedaard en waardig, wat men ongetwijfeld mede aan den invloed der chineesche dames-redactieleden mag toeschrijven.

In haar terugblik op het jaar *Bo Sin* (2459), deelt de redactie aan hare lezers mede, dat men in den loop van het aangevangen jaar *Ki Joe* de vraag van de Nederlandsch-Indische Regeering aan de in Ned.-Indië gevestigde chineezzen (de *hoakiau bin*) verwachten kan: of zij den rechtstoestand der chineezzen dan wel dien der inboorlingen willen volgen? Tal van chineezzen wenschten ter zake de opinie der redactie te hooren, en hebben haar gevraagd, welk antwoord zij zou geven. Dit luidt: „Wij wenschen tot de chineesche natie te blijven behooren, doch als onderdaan van Nederland te worden beschouwd.”

Wij, zegt zij, wij hebben ons volk lief, maar wij houden ook van Nederland. Wij cijferen onze nationaliteit niet weg, maar wij verliezen ook niet de genegenheid uit het oog, welke Hare Majesteit Koningin Wilhelmina, in wier gebied wij een middel van bestaan gevonden hebben, ons toedraagt. Hoe vinden de andere *Tiong Hoa's* in Ned.-Indië deze opvatting? vraagt zij ten slotte.

In het voor dames bestemde gedeelte van dat weekblad — de *bagian perampoewan* — oppert *Kornelia Lie* in haar jaaroverzicht het denkbeeld om de chineesche nieuwjaarsceremoniën te vereenvoudigen. Het aloude gebruik der chineezzen brengt namelijk mede dat men in de morgenuren van 5 tot 9 uur de nieuwjaarsbezoeken maakt. Te voet of per rijtuig begeeft men zich dan, de mannen getooid in den zwarten staatsjas en een zijden broek, en met de kegelvormige chineesche muts op het hoofd en staatsieschoenen aan de voeten, de vrouwen eveneens in vol ornaat, naar zijne verwanten en kennissen. Bij aankomst is het eerste werk neder te knielen voor den offerstaander der voorouders, waarop de hulde aan de aanwezige familieleden volgt, alle volgens ouderdom gerangschikt. De oudere

met hen gelijkgestelden in Nederlandsch-Indië.” De *Medan Prijaji* is dus niet het orgaan uitsluitend van de inlandsche ambtenaarswereld, zooals destijds het onder redactie van den Regent van Ngawi, *Raden Mas Oetojo* staande tijdschrift *Pewartja Prijaji*, dat nu niet meer bestaat.

*) In vroegere jaren kwam het o.a. ook véél voor, dat Inlanders bij wijze van boetedoening of om een wensch vervuld te zien, gedurende weken vasten zich met niets anders dan bijv. met droge rijst en een weinig zout, of met rijst en sajoer menir een (soort lawaaisousje), ja zelfs slechts met in water gekookte bladeren voedden.

wrouwelijke familieleden worden in hare vertrekken opgezocht en begroet. Aan de kinderen, die aan de formaliteiten deelnemen, worden roode pakjes in de handen gestopt, waarin eenig geld gewikkeld is. De gasten, die net nieuwjaarsbezoel a leggen, worden door den gastheer ontvangen en binnengeleid. Zij begeven zich, onder het uitspreken van den nieuwjaarswensch (als in het vorig nummer van dit weekblad aangehaald) naar de offertafel der huisgoden, waar zij wierookstokjes ontsteken en de gebruikelijke kniebuigingen moeten maken.

Is aan deze wijdloopige etiquette voldaan, dan neemt de gastheer hun de wierookstokjes uit de handen en steekt die in het wierookvat, waarop men gezamenlijk aan de receptietafel plaats neemt.

Sedert de *Tiong Hoa Hwe Koan*-vereniging te Pasoeroean is opgericht, komen op nieuwjaarsmorgen de chineezzen in hun vereenigingslokaal bij elkaar, om elkander met een „*Sin tjoen kiong* (gelukkig nieuwjaar) te begroeten, doch de dames moeten nog de gebruikelijke bezoeken afleggen. In Malang daarentegen is deze vermoeiende en omslachtige morgenvisite ook voor haar afgeschaft. De schrijfster hoopt, dat men allerwege het voorbeeld der chineezzen te Malang zal volgen, en dat het ceremonieel zich dan bepalen zal tot een bijeenkomst der mannen in het vereenigingslokaal, terwijl de vrouwen van dit lastige visite-maken, in hare mooiste plunje en omhangen met gouden en diamanten versierselen, ontslagen worden.

Diegenen onder onze lezers, die in Indië op den morgen van het chineesche nieuwjaar in een chineesche wijk (in N.-I. spreekt men altijd van het „chineesche kamp”) zulk een uitvoering wel eens hebben bijgewoond, zullen dezen wensch van *Kornelia Lie* zeer begrijpelijk vinden.

Zowel de *Tiong Hoa Iri Sien Po* als de *Ho Po* bevatten van tijd tot tijd résumés of vertalingen in de maleische taal uit de chineesche klassieken, vooral uit de ethische geschriften van de wijsgeeren *Khoeng Hoe Tjoe* en *Ming Tjoe*, namen, die door de eerste beoefenaren der sinologie, spaansche en portugeesche jezuiten, verlatijnscht zijn tot *Contucius* en *Mincius*, en uit de verschillende commentaren daarop.

Zou het geen aanbeveling verdienen om zich op weekbladen als de in deze rubriek genoemde die slechts enkele gulden per jaar kosten te abonneren als een bewijs van sympathie voor de redacteuren en redactrices, die daaraan verbonden zijn, ook om ze in Indische leestrommels op te nemen in plaats van tijdschriften als *La Vie Parisienne* en *Le Petit journal pour rire*, om van andere hebdomadaire bladen van twijfelachtige moraliteit niet te spreken. In Indië vooral moest het toch minstens even verdienstelijk zijn om goed maleisch, als om wat fransche grapjes te kunnen lezen en te verstaan.

Eenigen tijd geleden werden in de *Pantjaran Warta* door den chinees *Thung Bouw Kiat* te Batavia twee prijzen, ieder van f 25 uitgelooft voor een geschrift, handelende over de gevaren van het dubbelen en een, bevattende een betoog, dat het leeren en kennen eener europeesche taal strekken kan, om de liefde voor zijne natie (de chineesche) aan te wakkeren. De jury, bestaande uit den hoofdredacteur van de *Medan Prijaji* en den redacteur van de *Taman-sari* heeft beide prijzen toegekend aan een zekeren heer *D. E. Johannes Ezn.* te *Keka*, op het eiland *Timor*.

Beide bekroonde artikelen zullen in de *Pantjaran Warta* opgenomen worden.

INGEZONDEN.

In het „Koloniaal Weekblad” van Donderdag 1.1. no. 7 komt voor een oproep „Aan alle ingezetenen van Nederlandsch-Indië.”

Het zij mij, oud-ingezetene, met hart en ziel met Indië meelevende, vergund op voornoemd artikel eenige kantteekeningen te maken.

De geachte inzenders releveeren een feit — ook door mij volkomen beaamd — „dat zich in zake onze nationaliteit een onverschilligheid voort(plant) onder een groot deel — ook der Nederlandsche bevolking”, om te eindigen met een soort van *Cassandra-kreet*, wijzende op de geschiedenis van *Ceylon*.

Het middel, dat men tegen dit „euvel” meent te moeten aanwenden, heeft echter als middel alerm minst mijne sympathie.

Men wil trachten de Koningin te bewegen, te willen bewerken dat Prins Hendrik Indië zal bezoeken.

Van dit bezoek stellen de inzenders — verwijzende naar het gebeurde in Limburg — zich wonderen voor.

M.a.w., men wil Indië titreeren op prins-en-enthusiasme, hopende alzoo op een neerslag van nationaliteitsgevoel.

Dit middel is beslist verkeerd.

Laat Holland eens de hand in eigen boezem steken en zich afvragen, vanwaar die koelheid komt.

En wanneer men zich dan eerlijk rekenschap zal hebben gegeven van Holland's ongelijk — de meer dan erbarmelijke exploitatiegeest, die het Hohandsche bestuur heeft gekenmerkt in vroeger dagen, benevens den onwil om Indië bij te springen, nu de magere jaren zijn aangebroken, — dan zal men zien, dat de onverschilligheid — haast had ik geschreven: de haat — te diep is ingeworteld om met dergelijke middelen in toegenegenheid te verkeerden.

Dit panacée (Limburgsche en Indische toestanden zijn absoluut niet met elkaar te vergelijken) zal hoogstens werken als een stroovuur; plotseling op-laaïend zal het spoedig weer zijn uitgebrand.

Voor zulke middelen mag men den prins niet gebruiken.

Wil men het middel weten om Indië aan zich te binden?

Dit weet men in Nederland bijster goed, maar dat middel wil men niet aan, omdat het egoïsme er zich tegen verzet.

Het is dus overbodig het nogmaals te noemen.

Maar ik wil het daarom wel neerschrijven.

Het middel is vervat in den titel, dien eenmaal *Mr. P. Brooshoofd* koos voor een zijner geschriften: „Geeft Indië wat Indië's is.”

U, geachte Redactie, dankend voor de verleende plaatsruimte, blijk ik,

Hoogachtend,

Uw dw. dr.

J. H.

Oost- en West-Indisch litteratuur-overzicht.

Bali en Lombok.

De heer *W. O. J. Nieuwenkamp*, de begaafde „Zwer-ver”, heeft thans de wetenschap verrijkt met het tweede gedeelte zijner Uitvoeriggeïllustreerde „reiserinneringen en studies omtrent land en volk, kunst en nijverheid van Bali en Lombok.” Dit tweede gedeelte is evenals het eerste, hetwelk in 1906 verscheen, rijk van opzet, smaakvol van uitvoering, prachtig geïllustreerd, in hoofdzaak naar teekeningen van den schrijver zelf, en ook typografisch een waar kunstwerk.

De tijdsruimte, gelegen tusschen de verschijning van dit eerste en tweede gedeelte, heeft *Nieuwenkamp* benut voor nieuwe reizen naar Bali en Lombok, waarbij hij volgens eigen verklaring de meest mogelijke hulp en bijstand in alle opzichten van verschillende autoriteiten, kunstminnaren en belangstellenden in de koloniën, heeft genoten. Thans werkt de teekenaar-schrijver aan het derde gedeelte, waarmee zijn interessant werk, waarvan slechts 400 exemplaren gedrukt worden, compleet zal zijn.

De tekst van het tweede gedeelte bevat: Over rijstvelden, aanleg en bewerking. — Tocht naar het bergmeer *Boejan*. — Naar *Boeboenan* en *Moendok*, West-Boelèleng. — Een zeiltochtje langs Westelijk-Bali. — Verblijf in de afdeling *Djembrana*. — Tocht naar Oost-Boelèleng. — Een bezoek aan het *Batoer-gebergte*.

De heer *Nieuwenkamp* is een prettig causeur en scherp opmerker tevens, wiens beschrijving men met genoegen en gemakkelijk volgt van begin tot einde. Ten bewijze lichten wij een stukje uit den tekst, (blz. 153): Den 30en Oct. 1906, juist toen de expeditionnaire troepen naar het Westen marcheerden om te Sanoer zich in te schepen en naar Java terug te keeren, verliet ik aan de oostzijde de hoofdplaats *Gianjar*. Ditmaal reisde ik niet alleen, maar had tot reisgenoot *Mr. J. S. Thieme* uit Batavia, die den laatsten veldtocht als auditeur-militair had medegemaakt... Na een heerlijken rit door een overweldigend weidsch landschap, over en door schuimende riviertjes, die tusschen grillig uitgesleten oevers stroomden en door diepe ravijnen, bereikten we in den middag de hoofdplaats *Bangli*. Van den resident had ik een aanbevelingsbrief voor den vorst van *Bangli*; deze deed echter weten, dat hij ziek was en liet ons door zijn broer ontvangen. Het eerste gedeelte van dit boek over Bali bleek echter ook ditmaal een betere introductie te wezen dan het officieele schrijven, zooals mij reeds meer was overkomen; begrijpelijk trouwens, want in zoo'n residents-missive vermoedt men al heel spoedig een stukje politiek. De broer van den vorst, *Dewa G'dè Rai*, wien ik mijn boek liet zien en uitlegde, wat het doel was van mijn reizen, was er over opgetogen; en jawel, nog geen kwartier later kwam er een

verzoek van den „zieken” potentaat of we bij hem in zijn poeri wilden komen — met het boek.

De vorst, Dewa G'de Tangkeban, een oud man met een kranig voorkomen, hoog voorhoofd en een prachtige kop met haar, bekeek alle prenten met aandacht en stelde vooral veel belang in de afbeelding van den Batoer-tempel op pagina 2, die ik tijdens mijn eerste verblijf (Mei 1904) had geteekend. Hij vertelde mij tot mijn groote verbazing, dat hetgeen ik geteekend had, deels niet meer bestond, daar een goed deel van den tempel door een lavastroom bedolven was. Spoedig zou ik dit zelf zien...

Proeve eener inleiding tot de koloniale staathuishoudkunde,
door Mr. J. C. Kielstra. Deel I. Bandoeng,
G. Kolff & Co. 1908.

Aan een boek, waarvan wij hier den titel afschreven, bestond de grootste behoefte, inderdaad voorziet het in eene leemte der Ned. koloniale literatuur, en zal daarom met vreugde begroet worden door allen, die belang stellen in de vraagstukken en eigenaardige toestanden der koloniale maatschappij. Den schrijver, Mr. Kielstra, voorheen rechterlijk ambtenaar, thans Hoofdambtenaar bij de Staatspoorwegen op Java, die zijn werk zoo uiterst bescheiden „Proeve eener inleiding” betitelt, voorstellen wij dan ook een welverdiend succes met zijne poging.

Een overzicht van den inhoud te geven, verbiedt de ons toegestane plaatsruimte; wij volstaan thans met de vermelding, op welke wijze de schrijver zijn stof in dit eerste deel verwerkt. Algemeene beschouwingen; de koloniale bevolking (verhouding tusschen de verschillende volken; toeneming van bevolking, enz.); de ruilwaarde in de koloniën; ondernemersdienst in de kolonie; de grond (grondbezit, grondhuur, enz.); het kapitaal (het buitenlandsch kapitaal in eene kolonie, enz.); het credietwezen (beteekenis van het crediet voor de kolonie; het inlandsch credietwezen, enz.)

Eene opmerking zij ons geoorloofd, waarbij wordt zij door den schrijver ter harte genomen, het boek in bruikbaarheid moeten winnen: Het zou aanbeveling verdienen het tweede deel van een register op het geheele werk te voorzien niet alleen, doch bij de inhoudsopgave ook te vermelden de bladzijden, op welke een hoofdstuk of onderdeel daarvan begint. Dit laatste is mede verzuimd in het eerste deel.

Eigen Haard. 27 Februari 1909.

De artikelenreeks van Generaal Wuppermann in dit tijdschrift over „Nederland voor honderd jaren” wenscht de schrijver blijkbaar te besluiten met de aandacht te vragen ook voor „Groter Nederland” in die dagen, of, zooals hij het uitdrukt: „Tot het einde van het jaar 1808 gekomen moeten noodzakelijk nog eenige bladzijden worden gewijd aan de Hollandsche koloniën, meer bepaald het eiland Java, waar door de voortdurende zorg en onvermoeide werkzaamheid van den maarschalk Daendels in dat tijdperk tal van gewijzigde of veranderde toestanden waren geschapen.” Het opstel is verduidelijkt door illustraties en een portret van den toenmaligen vice-admiraal A. A. Buyskes.

Voorts vraagt in dit Nr. de aandacht een geïllustreerde bijdrage van Mevr. J. de Clercq Zubli-Jacobs, getiteld: Kan voor de opvoeding der inlandsche vrouw in de Nederlandsch-Indische Koloniën iets gedaan worden? De schrijfster juicht het toe, dat het onderwijs aan de Inlandsche bevolking meer en meer een punt van Regeeringszorg uitmaakt, doch voor de opleiding der inlandsche meisjes wordt, zegt zij, nog bijna niets gedaan. Zelve heeft zij echter doen zien, hoeveel het particulier initiatief in deze vermag. Onder haar leiding is te Batoe-Radja in de res. Palembang een school voor inlandsche meisjes opgericht, waarbij ze op de meest mogelijke wijze door de hoofden, ook financieel, werd gesteund. Later, toen bleek, dat de zaak levensvatbaarheid bezat, verleende ook het gouvernement subsidie. Behalve onderwijs in lezen en schrijven, worden de leerlingen tevens met veel succes geoefend in het maken van de zoo gezochte Palembangse kant. De schrijfster hoopt, dat meer in deze richting moge gedaan worden, in de eerste plaats tot heil der Inlandsche vrouw.

Weekblad voor Indië. 5e jaarg. No. 40.

R. B(roersma) schrijft in dit Nr. over Java's kolonisatie en de wetenschap naar aanleiding eener uitvoerige publicatie van een medisch genootschap in Amerika, waarin wordt aangetoond, dat het blanke ras en het tropenland onverenigbaar zijn. Men ging uit van een statistiek, die zegt, dat sterfte en ziekte toenemen naarmate men zich beweegt van de polen naar den aequator. De European kan zijn tropisch bezit beheeren, koloniseeren kan hij het niet. Aan acclimatisatie gelooven de Amerikaansche ge-

leerden niet. Individueel achten zij haar mogelijk, maar de krachtigste exemplaren leveren hoogstens twee generaties. Teleurstellend roept de schrijver uit: „Voorwaar geen bemoediging voor hen, die de blijvende vestiging van den European in de tropen voorstaan; voor hen, in wier toekomstdromen de Europeesche stad verrees; voor hen, die het gevoel voor recht en billijkheid jegens de inheemsche bevolking zoo luid doet spreken, dat zij de kapitalen, met en onder haar gevormd, ook met en onder haar gebruikt willen zien.” De heer R. B. eindigt: „Streng is de wetenschap; de Indische patriot kan slechts hopen, dat de Amerikaansche medici niet de wetenschap vertolken.”

Voorts bevat dit Nr. een uitvoerig en fraai geïllustreerd artikel over het nieuwe gasthuis voor ooglijders te Bandoeng, welke instelling den 3en Jan. j.l. in tegenwoordigheid van den Gouv.-Gen. werd geopend en te danken is aan het initiatief, het doorzettingsvermogen, en voor alles aan de menschlievende beginselen van Dr. C. H. A. Westhoff wiens wel-gelijkt portret eveneens in het artikel is opgenomen. We behoeven overigens op 't opstel niet in te gaan, daar de Indische pers deze nuttige instelling uitvoerig heeft besproken en er in onze rubriek „Uit de O.-I. Mail” daarop eveneens melding van werd gemaakt.

Onder het opschrift: „Lain doelo, lain sekarang” geeft verder „Felix” het vervolg eener lezenswaardige bijdrage, waarvan we kop en staart afsnijden en hier laten volgen: „Het moge dan waar zijn, dat het monopoliestelsel van de oude Compagnie, die zich „de Edele” liet noemen, niet bevorderlijk is geweest aan de ontwikkeling van een stelsel van eigen handel der inlandsche bevolking in deze gewesten; ook dat de contingenten, die de victorieuse Handelmaatschappij der 17e en 18e eeuw van de aan haar gezag onderworpen of half-onderworpen vorsten eischte, een bijna ondragelijke last waren voor de destijds weinig talrijke bevolking dezer eilanden... maar dat ons Java geworden is tot een lusthof in den Indischen Ocean en tot een onuitputtelijke voorraadschuur, dat danke men toch in de eerste plaats aan de voor niets terugdeinende energie der winzuchtige kooplieden.”

„De drijfveer van den modernen planter en fabrikant voeren hen al evenmin in de richting van het idealisme, meer in die van gezond menschelijk egoïsme. Maar van socialistischen kant te willen beweren, dat de schitterende resultaten van Europeesch intellect den Javaan uit 'en mond gestolen, en, om een geliefkoosde uitdrukking te bezigen, „met zijn zweet en bloed betaald” zijn, is toch wel wat te onzuivere logica.”

„De Javaan is een gewillig, een goed en een goedkoop arbeider, en zijn geslacht is talrijk, overtalrijk zelfs, maar een arbeider is hij en meer niet, en aan zichzelf overgelaten, zou hij waarschijnlijk thans, evenals voor 300 jaren, de slaaf geweest zijn van zijn vorsten en dezen dienende met lijf en dood.”

„Maar het Java van heden zou ver te zoeken zijn geweest.”

De Indische Mercur.

In het Nr. van 23 Febr. j.l. is allereerst in extenso opgenomen het verslag der vergadering van de Ned. afdeling der N.-I. Mij. van Nijverh. en Landb., waarin de heer Mr. C. Tj. H. Hiernis het onderwerp inleidde, getiteld: Eenige beschouwingen over de Indische inkomstenbelasting (Staatsblad 1908 No. 298), vooral in verband met art. 17. We komen op deze beschouwingen terug, wanneer het op de redevoering gevolgde debat in de Indische Mercur is verschenen.

Overigens bevat dit Mercur-Nr.: Rubberscraps, door A. H. Berkhout. — Koloniale landbouwtechniek, door id. — Invoer op- en uitvoer van Java in 1908. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen (kolonisatie van Nieuw-Guinea. — Publieke veiling van gouvernementgronden nabij de havenwerken te Tjilatjap. — Goudproductie in Suriname, enz.) — Financiële berichten en Verslagen. — Nieuwe Maatschappijen. — Productie-cijfers. — Bovendien de overige vaste wekelijksche rubrieken

Verslagen der Marine-Vereeniging.

In het 1e Nr. van den jaargang 1908—06 vonden wij het verslag der voordracht van Prof. Jhr. Mr. W. J. M. van Eysinga, den 5en Febr. j.l. voor genoemde Vereeniging gehouden, getiteld: Eenige opmerkingen nopens de noodzakelijkheid voor Nederland om eene zoo sterk mogelijke vloot ook in Nederlandsch-Indië te onderhouden. Volgens inleider komt men met arbitrage en parlementeeren in den regel niet tot het gewenschte resultaat, getuige de verwickelingen van Curaçao met Venezuela. Doch „nauwelijks hadden onze oorlogsschepen zich bij wijze van represaille meester gemaakt van eeni-

ge Venezuelaansche gouvernementvaartuigen, of de omwenteling in de republiek kreeg haar beslag en het bewind van den kort te voren naar Europa vertrokken president Castro zakte ineen, hetgeen tevens het voorlooppig einde van onze moeijkheden met Venezuela beduidde.” Bijna overbodig te zeggen, dat de Inleider in zijn verder befoog er op aandringt, dat wij „in ons Indisch Eilandenrijk eene vloot moeten onderhouden, zoo groot als onze geldelijke kracht het maar eenigszins toelaat.”

Ten slotte zij gewezen op een drietal publicaties, n.l.:

Eene brochure van A. Boissevain en Co. over: Het bedrijf der Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot exploitatie van petroleumbronnen in Ned.-Indië en aanverwante Maatschappijen (Amsterdam, J. H. de Bussy).

De uit De Ingenieur overgedrukte Rede van Prof. Dr. G. A. F. Molengraaff, uitgesproken te Delft op 8 Januari j.l., bij gelegenheid der openbare promotie van Dr. R. D. M. Verbeek m. i. tot doctor in de technische wetenschappen honoris causa; in welke rede op verdienstelijke wijze Dr. Verbeek's groote bekwaamheden als geoloog, in 't bijzonder met betrekking op Oost-Indië, in het licht worden gesteld.

En eindelijk het begin van een uitvoerig artikel (met illustraties) over: „Die Erforschung von Surinam während des letzten Jahrzehnts”.

Vervolg opgave van bladen, tijdschriften enz., welke nieuw ter lezing zijn gelegd in de Leeszaal Heulstraat 7, Den Haag, die dagelijks, Zon- en Feestdagen uitgezonderd, geopend is van 10 uur voor- tot 6 uur nam.

De Javabode t/m. 4 Febr. 1909;
Het Bat. Nieuwsblad, idem;
Het Nieuws v. d. Dag v. Ned.-Indië, idem;
Het Soer. Handelsblad t/m. 3 Febr. 1909;
De Sumatrapost, idem;
De Sumatrabode t/m. 29 Januari 1909;
De Padanger, idem;
De Delicourant t/m. 30 Januari 1909;
Nieuwe Surinaamsche courant t/m. 4 Februari 1909.
Suriname Koloniaal Nieuws- en Advertentieblad t/m. 5 Februari 1909;
De Javasche Courant no. 8 en 9;
De Indische Mercur no. 8;
Weekblad voor Indië no. 39 en 40;
Damesweekblad voor Indië no. 28 en 29;
Exportblad no. 759 en 760;
't Onderwijs no. 4;
De Stem v. Indië no. 4;
De Banier, no. 4;
Jong-Indië no. 30;
In verband met Boedi Oetama van Dr. I. Groneman;
Kort-Verslag der Vergadering 2e Kamer S.-G.

Officiële Berichten.

Uit de Javasche Courant van 29 Jan. 1909. No. 8.

Dit Nr. bevat een ordonnantie, waarbij de artikelen 12 en 15 der Zegelordonnantie worden gewijzigd, in verband met credietinstellingen met philanthropisch karakter.

Benoemingen, enz. Civiel Departement.

Verleend: één jaar verlof naar Europa aan den leeraar te Batavia W. C. Ch. Steenaart; den directeur der opl.school te Magelang H. Th. Hof; den ass. res. C. A. van Affelen van Saemsfoort; den kantoorchef E. J. H. Bol; den landmeter J. A. Remmers; den ingenieur H. Varkevisser.

Ontslagen: op verzoek eervol: de 3e commiezen F. W. C. Barends en R. W. H. Rijkschroeff.

Gesteld: ter beschikking van den Dir. van Justitie Mr. J. D. Pijper; van den voorzitter van den landraad te Mr. Cornelis Mr. A. Barendsen.

Benoemd: tot raadsheer in het Hooggerechtshof v. Ned.-Indië Mr. E. Kruseman; tot president van den Raad van Justitie te Medan Mr. H. J. Matthes; tot afdelingschef bij het Dep. van Landbouw Dr. P. J. S. Cramer; tot tijd. adviseur voor Japansche zaken B. A. J. van Wetsum; tot ondervoorzitter v/d landraad te Malang Mr. J. F. W. la Fontaine; te Kraksaan Mr. J. B. R. J. T. Pilon; tot griffier bij den Raad van Justitie te Medan Mr. A. A. Galestin; tot predikant te Pekalongan W. Back; tot 3en commies bij de Alg. Rekenkamer L. O. Ketting Olivier en M. Th. Boelhouwer; tot Europ. geneesheer bij de tinwinning op Banka H. Th. Jansen; bij de Alg. Rekenkamer: tot tijd. hoofdcommies N. W. Tessensohn; tot 1en commies F. H. Claus en J. K. W. van Broekhuizen.

Ontslagen: op verzoek eervol: de ass.-wedono van Karangtengah Kidoel, Mas Wiradimedja en de wedono van Pandjaloe Raden Soera Adiningrat.

Benoemd: tot wedono van Djasinga Raden Sastra Negara; van Tjibaroesa Raden Poeta di Laga; tot

Witte Goederen.

Uitzetten voor Nederland en Koloniën

voor Heeren, Dames en Kinderen.

Vraag
en
Prijsopgaaf
Zichtzending.

Magazijn
Het Anker,
49 Veenestraat,
27 Heulstraat
Den Haag

inlandsch officier van justitie in het regentschap Kendal (Semarang) Mas Adi Tjondro.

Geplaatst: in de res. Soerabaja de contr. F. G. Putman Cramer; in Pekalongan de id. J. J. Viehoff; in de res. Cheribon de id. H. Ch. A. Poulblon; in Semarang de id. O. Schüssler.

Benoemd: tot contr. in de res. Besoeki H. A. de Santy; tot onderwijzer 3e kl. J. G. van Thull te Semarang en W. Karbaat te Biora; tot houtvester H. J. van Hasselt; tot ten klerk te Rembang H. W. Tanka.

Militair Departement.

Verleend: één jaar verlof naar Europa aan den ten luit. der cav. A. P. Erzey en aan den kapitein der inf. K. O. Hoolboom.

Ontslagen: op verzoek eervol, de kolonel chef van het wapen der genie J. G. H. de Voogt, onder toekenning van de tit. rang van gen.-majoor.

Benoemd: tot chef van het wapen der infanterie de gen.-majoor B. T. C. F. Schmidt; tot commandant der 2e militaire afdeling op Java de kolonel der inf. H. G. van Diermen.

Uit de Javasche Courant van 2 Febr. 1909. No. 9.

In dit Nr. is opgenomen de 1 April a.s. in werking tredende ordonnantie, regelende de persoonlijke diensten (heerendiensten), waartoe de tot de rechtstreeksche onderdanen van het Ned.-Indisch Gouv. behorende mannelijke Inlandsche bevolking der residentie Oostkust van Sumatra verplicht is.

Voorts het verslag omtrent de voornaamste gebeurtenissen in het Gouv. Atjeh en Onderh. over de maand November 1908.

Benevens als Extra-voegsel het Maandrapport omtrent den stand der voedingsgewassen op Java en Madoera, opgemaakt onder ultimo December 1908.

Benoemingen, enz.

Civil Departement.

Verleend: twee jaren verlof aan den predikant Dr. W. van Lingen; een jaar aan den onderwijzer P. W. Hammans.

Ontslagen: op verzoek eervol, de ingenieur A. G. Lamminga.

Bevorderd: tot 2en Commies bij het Dep. van Fin., H. J. A. J. Kemps.

Benoemd: tot ambtenaar 2e kl. bij de in- en uitvoerrechten F. L. Pannekoek; tot hoofdkantoorchef bij den post- en tel. dienst B. van Vianen; tot regent van Brebes (Pekalongan) Raden Mas Toemengoeng Martono; tot lid van den landraad te Muntok Raden Mohamad Oesman; tot kapitein der Chinezen te Amboina Njio Tjoen Ean; tot luitenant Ong Hie Kiem; tot onderwijzer 3e kl. E. Zur Kleinsmiede; tot bibliothecaris bij het Dep. van Landb. Jhr. L. A. C. Gevers van Endegeest.

Militair Departement.

Verleend: een jaar verlof naar Europa aan den majoor der inf. A. K. A. Gijsberti Hodenpijl.

Bevorderd: tot off. van gezondh. 1e kl. G. J. W. Koolmans Beijnen.

Verleend: een jaar verlof naar Europa aan den stuurman bij de gouvernements-marine J. C. Kruijt.

PASSAGIERSLIJST.

Passagiers van het s.s. Ophir; gezagvoerder W. J. Boon; van Rotterdam naar Ned.-Indië.

Te Rotterdam hebben zich ingescheept: Ds. E. Krijlman met echtg. en 2 k; mej. A. Kriesteld; J. Koppelle; Eerw. Mère Henriette; Eerw. Mère J. Lemmens; de Eerw. Zusters Marie Woudera, Marie Reginalda, J. Boerlagen, R. Broekraad; J. Koppelle; A. O. Bolt; J. J. Dumans; W. v/d Made; A. Brussaard; J. C. W. Hauvel; A. Weker;

naar Southampton: C. Stahl en echtg.;

naar Tanager: J. Kneppelhout en echtg.;

te Southampton zullen zich inschepen naar Tanager: Dames La Primandaye; Mr. E. L. Englehart;

Mr. C. Romaine; Miss Stewart;

te Marseille zullen zich inschepen: Jhr. G. H. de Kock en echtg.; Max Schlenzig; J. H. Felix en echtg.;

A. Hogenkamp met echtg. en 3 k; S. H. A. Begemann en echtg.;

J. Boetje; mevrouw J. M. H. van Slooten-Smeets en k; J. D. v/d Eb; C. Moll;

S. J. Lett; A. Stokkink; L. M. J. Kranendonk; E. E. A. A. Ruzette met echtg. en 2 k; J. P. Metzelaar met echtg. en k; G. Gray en echtgen; P. H. Weijnschenk; L. K. Garf; G. Watson; B. H. Hudde Jr.; F. H. Hornung; mevrouw S. M. J. Schönhalz-Hornung; H. C. v/d Veen; mevr. J. J. C. Stolp-Alblas; W. à Brakel Reyger; J. C. A. ter Beek; F. Beguin; W. Verstappen;

Passagierslijst van het ss. Prins Willem I; gezagvoerder A. R. Nijboer; van West-Indië naar Amsterdam. Eerw. Pater L. B. Luijkx; Eerw. Pater P. van Esch; *I. J. Steenstra Toussaint, echtg. en kind; K. Kraan en k; H. M. Emmels; K. Tiber;

* gemerkt ontscheept te Havre.

Levensverzek. Mij. Arnhem.

Maatsch. Kap. Eén miljoen gulden (volteekend).

Bijkantoor te 's-Gravenhage: Kettingstraat 23,

Directeur W. J. FONTEIN.

Bijkantoor te Batavia: Kali Besar,

Directeur J. WILDEMAN.

Voor onbepaalden
tot halven abonnementsprijs aange-
terstond na aankomst der mailen

De Locomotief en Sumatra-Bode.

Br. no. 50 adres: Bur. v. d.

TOKO BAHROE

Gevestigd anno 1898.

Telef. Interc. 4796. a

v. Kinsbergenstr. 126 b/d Pr. Hendrikstr., den Haag.

Het beste en soliedste adres voor de Indische familiën. Deze zaak staat met geene andere zaken of filialen in verbinding. Directe aanvoer uit Nederlandsch-Indië. Per s.s. „Oranje” weder verschee aanvoer ontvangen. Vraag onze beroemde PECCO SOUCHON AFTER DINNER EN ASSEM THEE, voorzien van etiket alleen echt. Let s.v.p. op dit adres.

W. BARNAS & DIEMERS. — Importeurs.

Toko Betawie

Koningin Emmakade 55,

DEN HAAG.

Interc. Telefoon No. 2610.

Niet te verwarren met andere
gelijkluidende namen.

De eenige en meest gesorteerde
TOKO in Indische ingrediënten
en aanverwante artikelen. Met
iedere boot verschen aanvoer
van de meest voorkomende
artikelen, als:

VERSCHEN KRUIDEN,

Laos, Temoe Koentj,
Koenjit, Djae, Djeroe,
Limo, Ketella's.

ONZE

Fabriek van Samballan

waarvan
23 soorten steeds in voorraad zijn
wordt door Indische Familiën
zeer gewaardeerd.

Indische SIROPEN, als

TAMARINDE, ROZEN,
GEMBER, VANILLE en SERBA
zijn onovertreffelijk

Kedoe- en Pajacombo Tabak.

MAC-GILLVRAV SIGARETTEN

Edithsigaartjes van Kedoe Tabak.

PREANGER KOFFIE

Lotus, Ardja-Sari, Rajah

en andere Theesoorten.

Ledige STOPFLESSCHEN te koop

TELEPHOON 4251. C. HUIJSER, SPUISTRAAT 54.
PASSAGE 33-35-37, DEN HAAG.

Specialiteit in Glas, Porselein,

Maastrichtsch, Keulsch, Goudsch en Bergsch Aardewerk.

Het grootste Magazijn in bovengenoemde Artikelen.

Verhuurt, Emballeert en Verzendt door de geheele wereld.

Hofleverancier.

LAGE, DOCH VASTE PRIJZEN.

MODE-MAGAZIJN „CAMELIA“

A. G. M. BEEKMAN-DRIEHUIJS

ANNA PAULOWNAPLEIN 13 - 's-GRAVENHAGE.

CONFECTIE VOOR DAMES EN MEISJES.

PLUCHE EN FLUWEELEN MANTELS. - GEKLEEDE ROKKEN, ONDERROKKEN.

STOFFEN EN ZIJDEN BLOUSEN IN RUIME SORTERING.

HOEDEN EN PELTERIJEN.

STEDS VOORRADIG: DE NIEUWSTE CEINTUURS, DASSEN, AVONDDASSEN
EN HANDSCHOENEN. CONCURREERENDE PRIJZEN.

N.V. Electriche Drukkerij

„Luctor et Emergo“

Amalia van Solmsstraat 2-4,

Telephoonn. 4424

Den Haag

Gouden Medaille.

Paris 1900

Internationale Tentoonstelling Hygieën

Haargroeimiddelen

merk „CRINOFLOOR“

zijn de middelen waarvan men het
succes kan verwachten. Men vraag
overtuiging daarvan aan, de vele attesten
herstelden, welke gaarne op aanvraag
thuis worden gezonden. Mondeling of
telijk ADVIES KOSTELOOS.

C. ROMEIJN, Haarkundige, Spui 25, Den Haag

Eenig eigenaar.

CONDITIE BILLIJK. - NAMAAK VERBODEN

Succes bijna altijd zeker.